בס"ד

הגליון הכולל לבני הכפרים כרכים ומוקפות חומה

העידוד לחידוד

המאחד לב השמחים בדרכה של תורה כהלכה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת תשא – וסיר - תשע"ג | גליון פורים | שנה שביעית

להצלחת
התורם היקר שליט"א
ובני משפחתו שיחיו,
שירוו רוב נחת דקדושה
מכל יוצ"ח, מתוך בריות
גופא ונהורא מעליא.

לע"נ זקנינו
הרב שמשון
רפאל ב"ר
אברהם זצ"ל
ארלנגר
נלב"ע
כ"ט שבט תשל"ג
תנצב"ה

לעילוי נשמת
איש רב פעלים להצלת פליטי
השואה ברוחניות ובגשמיות,
הר"ר חיים צבי ב"ר דוד גיטלר ז"ל
נלב"ע כ"ו אדר תשל"ה
תנצב"ה

אורה ושמחה

"וַיִּגֶּד לוֹ מָרְדֳּכַי אֵת כָּל אֲשֶׁר קָרָהוּ וְאֵת פָּרָשַׁת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר אָמַר הָמָן לִשְׁקוֹל עַל גְּנִזֵּי הַמֶּלֶךְ בַּיְּהוּדִיִּם לְאַבְּדָם. וְאֶת פַּתְשֶׁגֶן כְּתָב הַדָּת אֲשֶׁר נִתַּן בְּשׁוּשָׁן לְהִשָּׁמְּדָם נָתַן לוֹ לְהַרְאוֹת אֶת אֶסְתֵּר וּלְהַגִּיד לָהּ וּלְצַוּוֹת עָלֶיהָ לָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ לְהִתְחַנֵּן לוֹ וּלְבַקֵּשׁ מִלְּפָנָיו עַל עַמָּהּ ". אסתר ד' ז' – ח'.

הנה כל פרשת המגילה והניסים הרבים שבה, היו בבחינת 'נס נסתר'. כל פעולה ומהלך לכשעצמם היו מובנים ונראים טבעיים, אך כשמביטים על התמונה בכללותה, רואים שכולה שרשרת של ניסים נסתרים. ואף רמיזתה של אסתר בתורה הוא בענין הסתר, כדאיתא בחולין קל"ט ב', "אסתר מן התורה מנין. (דברים ל"א ח) וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר". עם זאת, עלינו להבין את דברי הפסוקים בסדר הדברים, מדוע אכן עשו ופעלו באופנים מסוימים.

כבר בקריאת המגילה כששומעים את סיפור הדברים שעשה מרדכי אחרי שנודע לו דבר הגזירה, כל מי שעדיין לא הטיב את ליבו ביין כמצוות היום, מתקשה מה ראה מדרכי על ככה ומה הגיע אליהם. הרי מיד כשנודע לו דבר הגזירה הנוראה על ישראל, להשמיד להרוג ולאבד, הוא יצא ברחוב העיר וזעק זעקה גדולה ומרה לעורר את העם בתשובה, וכן בכל מקום אשר דבר המלך ודתו מגיע, שכל היהודים היו באבל גדול וצום ובכי, ושק ואפר יוצע לרבים, וכאשר דבר הגזירה באה אל אסתר והיא שולחת את התך לשאול ולברר מה זה ועל מה זה, היה לו להשיבה, שנגזרה גזירה קשה ונוראה על ישראל, ועלינו להרבות בתפילה ותחנונים לה' שיציל אותנו מהגזירה ומכל הקמים עלינו. ומרדכי לא עשה כן אלא הגיד להתך את כל מה שקרה, והוסיף וטרח לספר לו את הכסף שהמן הבטיח לשלם למלך לאבדם, וביקש ממנה לילך למלך ולבקש על עמה.

וצריך להבין את מעשיו של מרדכי. ראשית, מה בכלל חשוב לאסתר מה היו הדיבורים והסיכומים בין המן לאחשורוש, שהמן הציע לו תשלום ואחשורוש סירב והביא לו את היהודים בחינם. שנית, מה יוסיף לה לדעת את הסכום שאותו התחייב המן לשלם לאחשורוש עבור הריגת היהודים. שלישית, מה הוסיף מרדכי בשליחת 'פַּתְשֶׁגֶן כְּתָב הַדָּת', שלא אמר בדבריו. ובאחרונה קשה, מה ראה מרדכי לשלוח את אסתר לאחשורוש להתחנן לה ולבקש מלפניו על עמה, כאשר אחשורוש היה שונא ישראל גדול מהמן, והוא רצה לאבד את היהודים, אם כן מדוע אצלו יש לבקש ולהתחנן, שלכאורה הוא בבחינת בקשת חנם שבודאי שלא תענה.

זאת ועוד, ישנו כלל ידוע שכאשר יש לאדם תביעה ותלונה על האחר, ותלונתו נמצאה כוזבת, הוא איבד את הסיכוי שיקבלו את שאר טענותיו ותלונותיו, שיחשבו שגם הם כוזבות. והנה כאשר אסתר באה ואומרת לאחשורוש במשתה השני (אסתר ז' ג'), "כִּי נִמְכַּרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהִשָּׁמֵיד לְהָרֵג וּלְאַבֵּד...", ולכאורה דבריה אלו אינם נכונים כלל וכלל, שהרי לא היה מעשה מכירה בין אחשורוש להמן, אלא אחשורוש נתן להמן את היהודים בחנם, כפי שכתוב (שם ג' י"א), "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְהָמָן הַכֶּסֶף נָתוּן לָךְ וְהָעָם לַעֲשׂוֹת בּוֹ כַּטּוֹב בְּעֵינֶיךָ".

והפלא הגדול הוא בדברי אחשורוש הרשע, שלפתע מתעלם מכל מה שעשה עם המן שותפו, ושואל בכעס כאילו לא שמע מזאת עד היום הזה (שם ז' ה'), "מִי הוּא זֶה וְאֵי זֶה הוּא אֲשֶׁר מְלָאוֹ לִבּוֹ לַעֲשׂוֹת כֵּן". וכשמוע שידו של המן בדבר, הוא כועס עליו עד מאוד, עד שסופו שתלה אותו על העץ. והרי מהלכו זה הוא פלא פלאים, והגם שאמרו חז"ל (מגילה ט"ו ב'), שמלך הכפכף היה, בכל זאת שייהיה הכפכף עד כדי כך, לא ראינו כזאת מעולם.

כשמתבוננים בעלייתו המפתיעה של המן, משפל מעמדו כספר של כפר קרצום עשרים ושתים שנה (מגילה ט"ז א'), ועד למרומי פסגת המעלה, להיות משנה למלך ומעל כל השרים, וכל עבדי המלך כורעים ומשתחוים לו (אסתר ג' א' – ב'), היה מקום לחשוב שהמן יסתפק במעלתו וחשיבותו המיוחדת שרק המלך גדול ממנו. אבל חז"ל מגלים לנו, שלא היה לו כל סיפוק ממעמדו זה, וכל מעלתו המיוחדת הזו, היתה עבורו רק הקדמה ודרך בכדי להסיר את אחשורוש ממקומו ולהגיע בעצמו לתפקיד הנחשק להיות המלך המושל על כל המדינות, ועל כן יעץ להרוג את ושתי ולאחר מכן ניסה להרוג את אחשורוש עם בגתן ותרש, ואף ביקש ללבוש בגדי מלכות ולרכב על הסוס של המלך ועוד כהנה רבות.

יחד עם רצונו זה לגדולה של מלכות, היתה לו להמן שנאה עזה וכבושה כנגד היהודים, וכפי שחז"ל מלמדים אותנו, שהיה זה המשך שנאתו של עמלק ואגג זקניו, ועל כן חשב המן רעיון עצום שבו יוכל להשיג את שתי מטרותיו אלו יחדיו, גם ימאיס את אחשורוש בעיני האומות עד שימרדו בו והוא ימלוך תחתיו, ותוך כדי זה אף ישמיד יהרוג ויאבד את היהודים שנואי נפשו.

הרעיון היה, שהיות וידע שאחשורוש הוא שונא ישראל גדול, על כן, הוא יבוא ויציע למלך שיהרגו את כל היהודים אשר בכל מדינות מלכותו, ובתמורה להפסד המדינה ממיסי היהודים, הוא ישלם לו עבורם עשרת אלפים ככר כסף. אלא שבאגרות שישלח לכל המדינות יכתוב, שהוא קנה מאת המלך את כל היהודים להריגה תמורת סכום כסף זה, והיות ורוב העולם המה שונאי ישראל, אזי דבר ראשון יקומו הגויים ויהרגו את היהודים כדבר המלך, אך לאחר מכן יחששו, שאם ניתן לקנות מהמלך אומה שלימה להריגה, מחר תבוא כל אומה למלך ותקנה ממנו את שונאיה להריגה, ואשר על כן כל אומה תחשוש שהיא תהיה האומה הבאה להריגה על ידי המלך, ומחמת כן תתחיל מרידה במלכות אחשורוש מכל המדינות, וכאשר תתחיל מרידה, המן כבר ימצא את הדרך להסיר את ראש אחשורוש מעליו ולמלוך על כל מדינות מלכותו.

כשהמן בא לפני אחשורוש בהצעתו, הוא לא נפל במארב ובמלכודת שהמן הכין עבורו, והגם שהיה מלך טיפש לחד מ"ד (מגילה י"ב א'), אין כוונתו שהיה טיפש לחלוטין, אלא שנהג בדברים מסוימים בטיפשות ובשטות. ועל כן, הבין המלך היטב מה מסתתר מאחורי הצעה זו ומה עלול לצאת ממנה, אלא שבסופו של דבר גם הוא חפץ במיתת היהודים. על כן התחמם אחשורוש ואמר להמן, שאם ברצונו להרוג את היהודים, הרי 'העם לעשות בו כטוב בעיניך', אבל 'הכסף נתון לך', אני לא נותן לך אותם בתורת מכירה, אלא רק ניתן לך רשות להורגם, ובאופן זה אין כל חשש ששאר האומות יבואו לחשוב שגם אותם הוא יתיר להריגה. כשיצא המן מהמלך כשחותמו בידו להכין את האגרות, חשב בליבו, שכעת הוא יכול לכתוב באגרות כפי שחשב בראשונה, שהחותם בידו והמלך לא יבוא לקרוא את האגרות ולא ידע את תוכנם, ועל כן כתב באגרות שהוא קנה את היהודים מאת המלך, לתשמיד להרוג ולאבד, ח"ו, כשבכוונת המן על ידי האגרות להרויח גם שיתחיל מרד במלך וכמו שנתבאר.

כשנודע למרדכי הדבר, כדכתיב (אסתר ד' א'), "וּמָרְדֳּכַי יָדַע אֵת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה", ואמרו חז"ל (אסת"ר ז' י"ח), שאליהו הנביא הודיעו, ורש"י (עה"פ) כתב, שבעל החלום אמר לו, לא נודע לו רק עצם הגזירה, אלא 'כל אשר נעשה', כל הדין ודברים שהיו בין המן לאחשורוש, מה גזר אחשורוש ומה בסופו של דבר 'נעשה' על ידי המן.

אם לומדים כך את הפסוקים והשתלשלות הדברים, מבאר רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל (חכמת חיים עמ' ק"ע), לא קשות כל שאלותינו בתחילת הדברים. מרדכי שלח להודיע לאסתר על כל השתלשלות הדברים כפי שנודעו לו, ובעיקר את הפרט הלזה של השינוי שהמן רצה לקנות את היהודים ואחשורוש לא רצה למוכרם לו, והוסיף ואמר לה שהמן עשה כנגד דעתו של המלך, שכתב באגרות שקנה את היהודים מאת המלך, ובכדי להוכיח את דבריו, הוא שלח אליה אף את 'פַּתְשֶׁגֶן כְּתָב הַדָּת אֲשֶׁר נִתַּן בְּשׁוּשָׁן לְהִשָּׁמֵידָם', וציוה על אסתר שתלך למלך ותוכיח לו מה המן עושה בפועל ומה מחשבותיו הרעות על המלך, ועל ידי זה תוכל להתחנן לפניו על עמה.

על כן, כשאסתר אמרה לאחשורוש במשתה השני (שם ז' ד'), "כִּי נִמְכַּרְנוּ אֲנִי וְעַמִּי לְהִשָּׁמֵיד לְהָרֵג וּלְאַבֵּד", והוסיפה ואמרה ש"אֵין הַצָּר שָׁוֶה בְּנֶזֶק הַמֶּלֶךְ", והתכוונה על הנזק שיגרם למלך מעצם המכירה, בצדק הוא שאל בכעסו 'מי הוא זה ואיזה הוא', שהרי הוא לא הסכים כלל למוכרם אלא רק להתיר את הריגתם, וכשראה את מה שעשה המן, חמתו בערה בו, שהבין שמטרת המן היתה להפילו מלכלותו ולקחת את כסאו, על כן (שם ז') "וְהַמֶּלֶךְ קָם בַּחֲמָתוֹ מִמִּשְׁתֵּה הַיָּיִן...", ואף המן "רָאָה כִּי כָלְתָה אֵלָיו הָרָעָה מֵאֵת הַמֶּלֶךְ", עד שבסופו ציוה לתלות את המן על העץ, כן יאבדו כל אויבך ה'.

מעשה פוריס רב

זה עידן ועידנים שר' ראובן ור' שמעון שוקדים יחדיו מידי ערב בביהמ"ד המרכזי בשכונה. ערב אחד נכנסו השנים, והנה ר' ראובן מביט אנה ואנה, ופונה לר' שמעון בבקשה, שהערב ילמדו בבימ"ד אחר. לתמיהתו שלר' שמעון מדוע, השיבו ר' ראובן, המקום דומה לי, במחילה, לספריה הנודעת לגנאי ע"ש 'בר – קלאץ'. במקום שיראו 'לומדים' הגורסים תלמודם מתוך הספרים, נגלה לפנינו מחזה של יושבים וידיהם דא לדא נקשן ע"ג כפתורי המסך ואותיות מרצדות... בפינה אחרת יושב אחד 'יודע נגן'... כשחוטים משתלשלים על ב' צדעיו משל רתוק הוא לצינורות... רח"ל. הלזה יקרא בית מדרש??? שאל - קבע ר' ראובן.

ר' שמעון לעומתו סבר, שאין זה כ'צעקתה' כלל וכלל, ראשית כל, מדחזו רבנן ושתיקו, ש"מ דלא ניחא להו שימחו בזה. ויותר מזה, דיש אשר הוא להם לסיוע ועזר ללימודם, וההכרח לא יגונה.

'עזר כנגדו' תיקנו ר' ראובן. הן, לא נוכל להתעלם כי ללמוד באופן זה אינו צורת הלימוד שמקומה בביהמ"ד, ומי שזה עֶזרו ללימוד, יתכבד וישב בפינה הסמוכה, או ב'עזרת הנשים' אשר אין קדושתה כקדושת ביהכ"נ.

הגע עצמך, הוסיף ראובן ואמר, הרי מעשים שבכל יום שהלומדים היגעים שמחים בלימודם, גם בהיותם רושמים עלי גליון מהגיוני חידושיהם, וששים עליהם כמוצא שלל רב, מתוך חידוש נפלא המרנין את ליבם, מודים ומהללים, ונושקים על ספרם או מחברת כתיבת ידם, וב'מֹח-שֵׁב' א"א לקיים 'מהודו ועד קוש' (נישוק בל"א). וכי יתן 'קיש' על ה'מקיש'? על 'דלתות בית ספרו' ודאי לא יקיש בן קיש... וכיצד מתראה דבר זה אצל צעירי הצאן אשר עוד מעט קט ומלאו ח"ו כל בתי המדרשות באביזרייהו ד'עזר', 'פלעס' במקום סידורי התפילות, 'פלאפון' ללימוד בחברותא - שומע כעונה... ועוד היד נטויה... וח"ו שיהפך ל'כנגדו', וכדי בזיון וקצף...

ר' ראובן הוסיף לאמר, שבכגון דא רצוי ומוכרח להקביל פני המלך, ולדרוש במשנת רבותינו אשר נלך לאורם, ולהיכנס בקודש פנימה אצל מרן מורינו מאור עינינו שליט"א, ולשאול בדעתו דעת קדשו, אשר על פיו ישק כל דבר, האם כאחד מחברי ביהמ"ד בזכותו לעכב בעד אחרים מלהיות לו 'גרמא בניזקין'.

ור' שמעון לעומתו משיב, אשר לדידהו נראה כ'היזק שאינו ניכר, כלל ועיקר', רק אדרבה 'להגדיל תורה' באמצעים שהחיצונים מוציאים להבליהם, ובכתיבת ד"ת 'נהפך מהבל לשמחה' בדברי תורה משמחי לב, כבשאר ענינים אשר ברשות חכמים 'ויגזול את החנית מיד המצרי' אנו מקיימים.

ואילו ר' ראובן חוזר וטוען, 'החנית מיד המצרי' כן, 'החנית **ויד** המצרי' לא יעלה ולא יבוא ולא יגיע לחצרות בית ה' אשר ברגש נהלך.

עודם שקלי ואזלי לבית הדר"ג מרנא ורבנא בחצר בית המלך החיצונה, פונים ושואלים ודורשין לכל הלומדים המיימינים בתורת עץ החיים, להשיב כדת מה להציע בשאלת רב, איבעית אימא מצד קדושת ביהמ"ד, ואיזך קדושת לימוד התורה, וזה לעומת זה בסברות האמורות והבלתי אמורות, היכולות לצדד **בדבר שאלת** 'הצדק עם מי'?

פתשגן הכתב

עם זרעי לא יכלתי להיות,
וגם בת זוגי לא זכתה לחיות.

בן אחי שצרות רבות ראה,
לניסים בגופו ולגילויים זכה.

נתייחסתי לזרע המלוכה,
ונכדי למלוכה גדולה זכה.

מי אני?

רמז: דמות מעין המאורע

חילוקא דפוריא

כתיב (אסתר א' ט"ז), "וַיֹּאמֶר מוּמֻכָן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים לֹא עַל הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ עִוְתָה וַשְׁתִּי הַמַּלְכָּה...", ובמגילה י"ב ב' איתא ע"ז, "א"ר כהנא, מכאן שההדיוט קופץ בראש", ופרש"י, "שהרי מנה אותו הכתוב לבסוף, אלמא גרוע הוא מכולן, והוא קפץ בראש".

עי' סנהדרין (כ"ב א', במשנה), "דיני נפשות מתחילין מן הצד", ופרש"י, "מן הצד. מן הקטנים, שמא יחייבנו הגדול ולא ירצו לחלוק על דבריו, משום לא תענה על ריב", הרי שיש טעם שמתחילין מן הקטן כדי שלא ימשך מדעתו אחר הגדול.

וצריך ביאור!!!

שושן סודות

היכן מצינו שהכנעת הרשע באה דוקא על ידי שמזכיר לו את מפלתו הראשונה.

מעניינא דזכירה

"כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים" (שמות י"ז י"ד).

כיצד ניתן להוכיח ע"פ מקרא זה, ש'המן' לא היה 'בן אחר בן' מזרע עמלק.

מעניינא דמגילתא

"חייב אדם לקרות את המגילה בלילה ולשנותה ביום" (מגילה ד' א')

כיצד יתכן שיהא אדם פטור מקריאת המגילה בלילה (בלא אונס וכיו"ב).

חדוותא דפוריא

מצוות רבות נוהגות בקטנים שהגיעו ל'חינוך'.

איזו מצוה מצינו שיתכן ומחויבים בה גם קטנים שלא הגיעו לחינוך.

לע"נ
רומיה ע"ה בת רבי אהרן ז"ל
נפטרה ט"ז אדר תשע"ב
תנצב"ה

לע"נ ר' ישראל יהודה יוסף ב"ר משה ז"ל שפירא
נלב"ע כ"ז ניסן תש"ע,
ורעייתו מרת הניה ע"ה בת ר' אריה לייב איינן ז"ל,
נלב"ע ד' אלול תשע"א

לע"נ
מרת חסיא לאה גולדשמידט ע"ה
ב"ר אליעזר זוסמן הכהן זצ"ל
תנצב"ה

לע"נ
עירית ע"ה
בת יבלחט"א ר' חיים שיחי' דרובינר
תנצב"ה

לע"נ
הגה"צ רבי בן ציון
ב"ר יוסף אהרן זצוק"ל
במבדגר

באשר הגאון ר' אליהו חרבונא ז"ל, הותיר 'פתשגן הכתב' על עניני המגילה, דברים נפלאים השזורים בדברי המדרשים ופירושי רבותינו זצוקלל"ה, מסרו מקורביו את הכתבים ל'יודעי בינה' מקרב התלמידים, על מנת שיפענחו את מקורותיהם, מכיון שרבים מהדברים היו בגדר חידה וסוד ה' ליראיו.

אחד מתלמידיו, 'מר דהבא', שכחו היה גם גדול בציור, לקח את כתבי היד וצייר לפיהם כמה ציורים, ובאחד מהם, המודפס כאן עלי גליון, לא די שאבדו לו ה'כתבים' עם ה'מראי מקומות', אלא אף הוסיף מדעתו דברים רבים לתפארת הציור, וכעת נפשו בשאלתו, לידע מה מתוך הדברים הם מדברי רבו הגדול ז"ל, שליקט מתוך דברי רבותינו ז"ל, ומה הוסיף הצייר מן דיליה, כיד הדמיון הטובה עליו, ולפיכך פושט ידו אל הציבור הקדוש די בכל אתר ואתר, שיסייעוהו במלאכת שמים זו, לידע ולהבחין בין תכלת לקלא אילן, וכל הפושט יד נותנים לו.

ועל כן נקראים כל החכמים והנבונים (ומדין 'משפחה ומשפחה' כל משפחה באגרת אחת), להיות עתידים עד ל'יום חמישי' לסדר 'ויק"פ - החודש', כ"ה ימים ל'ירח אדר', לבוא בכתובים עם מקורות נאמנים [מה הם הדברים הנכונים והמדוייקים, ומה הם הדברים ששגג בהם התלמיד המצייר שליט"א], ובשכר זה יזכו ל'משאת כיד המלך' בעלמא דקשוט, ופירותיהן בעוה"ז כמפורסם לכל אומרי 'אלו דברים', על דרך 'פור המן נהפך לפורינו', בהגרלות המיוחדות לכותבי הפתרונות לשאלות וחידות המודפסים בגליון זה, אשר תנתן לכל משפחה ומשפחה, בשבע עשרים ומאה [מעות] מדינה, מלכות 'העידוד', אשר תשיב לכה"פ עשר תשובות המיוסדים על פי מקורות ברורים ומדויקים.

והכופל משנתו, ומשיב חכמים אחור בתשובותיו, על כל עשר תשובות נוספות, ימצא שמו כתוב בכפל בתיבת הפור, ויעלה זכרונו לברכה ולישועה [וישמע חכם ויוסיף דעת, שבגליון שבת זכור דאשתקד, הגענו ללמעלה מ'מאה ועשרים' פרטים, כאשר מתוכם יותר מ'עשרים פרטים' באו על ידי 'אגרות הפו(ת)רים', וגם בגליונא דהשתא, הפרטים המזומנים הם מנין ה'סמוך ונראה' לדאשתקד, והיד נטויה להרבות עוד ועוד על פי אגרות הפו(ת)רים, וגם על כגון דא נאמר, שכל המרבה הרי זה משובח, וכל המוסיף, מוסיפים לו].

תשובות ל'ציור', יתפרסמו בזה"ל בגליון מיוחד לפרשת צו - שבת הגדול, הבעל"ט.

הצ'ור נעשה לעילוי נשמת
ר' ישראל יהודה יוסף ב"ר משה ז"ל שפירא
נלב"ע כ"ד ניסן תש"ע
ורעייתו מרת חנה ע"ה
בת ר' אריה לייב איזין ז"ל
נלב"ע ד' אלול תשע"א

ולעילוי נשמת
ר' מרדכי ב"ר אברהם ז"ל רובינסקי
ורעייתו מרת מלכה בת ר' יהודה ז"ל
תנצב"ה

הרשות נתונה להדפיס ולצלם את הגליון, היא אך ורק בשלמותו על כל צדדיו ועמודיו, ולמען לחלקו ביעקב, ולא לשום מטרה אחרת, וגם זאת, רק בשבוע שבו הוא יוצא לאור עולם.

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים - מודיעין עילית - ארץ ישראל, אין לצלם או לשכפל או לאכסן בכל מאגר מידע, אפילו לא לשימוש פרטי, ללא אישור בכתב מהנ"ל, ו"שארית ישראל לא יעשו עוולה".

אַ מַעֲשֶׂה אוֹתָּךְ פּוֹרִים

לזרז את בני המשפחה לייחוד המילה עם הנכדים.

רבים מושיבי העולם בטוחים היו בתחילת חייהם שיש להם אפשרות לקבוע לעצמם היכן יתגוררו וממה יתפרנסו והיאך יראה בתיו ועוד כהנה וכהנה דברים חשובים יותר או פחות, אך לא צריך להיות משוכני עפר בשביל לדעת שכל הדברים הללו אינם בשליטתו של האדם ופירות תכנונו, ופעמים רבות אדם אינו מתפרנס ממה שחשב ואינו מתגורר במקום שתכנן ומה שמוטל על האדם הוא לכלכל את מעשיו על פי דרכה של תורה בהשכל ודעת, וה' יזהנו כפי שגזרה חכמתו ית"ש.

בכל שנה מחדש, הנחה ברורה זה היתה בזה היכוז לדרשת סעודת פורים של הגאון רבי זעמל גוטעקליבער זצ"ל, המרא דאתרא בעיירת 'טראפאי' שבליטא. בזה המשפחה הגדולה יחד עם עשרות האורחים ובני הקהילה נתבקו לבוא להשתתף בסעודה, היו ממתינים כל פעם מחדש לשמוע ולהתענג מאיזו נקודה בגמרא ניסיה רבינו המרא דאתרא להוכיח את יסודו החשוב הלזה. בלכל שנה מחדש לא איכבד המרא דאתרא ותמיד מצא זווית חדשה ונוסחת ממגילה דרכה הזה מעורר את הלבבות ובזה הנה הרבים יחד עם בני הקהילה אינם אלא פעולות הדרשה המיוחדת שלו, לדעת ולהשיב אל הלב שכל מעשי האדם בעולמו אינם אלא פעולות של השתדלות בעלמא ואין כל מחויבות אם בזה מיפעל לבין מה שבסופו של דבר יעלה ביזיו.

בשנה האחרונה כשהרבי תפס את הדמות השלילית המרכזית במגילה, בו המרן הרשע, ותיאר את פ' דברי המדרש את הנוכיותיו לכבוש את המלכה בבית, מצד עצתו לחרוג את ושתי כדי שבתו תבוא מקומה להיות מלכה הוצ' ולעד השלב האחרון בחריגתו של אחשורוש ותפיסת המלכה במקומו, כשהמן מרגיש שמלבד שלב אחד שלא הצליח ביד, בו ביכר אחשורוש את אסתר המלכה על פיו בתו, שאר מהלכיו הולכים ומתקדמים לעבר המטרה הנכספת לגבי לכס המלוכה, שהוא כבר שר השרים וכולם כורעים ומשתחוים לו, ורק כפסע בינו לבין כסא המלכות.

כשהגיע רבי זעמל לספר על סמנו של המן הרשע, היין שהרבה בשתייתו בסעודה הנהל לחפשיע עליו ולזה המשיך את דרשתו בנוסח התיבות הטהורות ובמנגינה הקדושה והמרטיטה של 'כל נדרי', בבחינת 'יום כיפורים כיום הכיפורים, בהרגיל לעורר את הלבבות, בשהוא מתאר אי דמינותיו של המן הרשע על מה שיהא עמו כשיעלה למלכות ושלח ידו ופגע ביהודים, שמיום הפורים הזה יום הפורים הבא עליו לבוהב, לא ישאר שם ושארית לזרע אבדתם יצחק ויעקב, חליה, ה' ינילנו מגזרות רעות ומכל הקפים עליונו. ובאותה שעה, עבר הרב למנגינה של 'ונתנה תוקף', נשמע קול פרומום, מה לך המן מן תוכיותיך ארוכות הימים, כאשר אתה עדיין לא יודע מה שנגזר עליך, שמים עליייתך לגדולה ועד גדולתך במרומי חמשים האמות בעץ הגבוה, לא יעברו יותר מטבעים ומה כמנין הפסוקים שלאחר הדברים הלאלה גדל המלך אחשורוש את המן, ויעד הפסוק לא 'ויתלו' אמר המן לבו אל הלבב, נוסח מוזר ונאומתך אלה ברור לכל שר המלך אחר שלא הצליח ביד, בו ביכר אחשורוש את אסתר המלכה על בתו המן הרשע.

ויעקב, חליה, ה' ינילנו מגזרות רעות ומכל הקפים עליונו. ובאותה שעה, עבר הרב למנגינה של 'ונתנה תוקף', נשמע קול פרומום, מה לך המן מן תוכיותיך ארוכות הימים, כאשר אתה עדיין לא יודע מה שנגזר עליך, שמים עליייתך לגדולה ועד גדולתך במרומי חמשים האמות בעץ הגבוה, לא יעברו יותר מטבעים ומה כמנין הפסוקים ומה כמנין הפסוקים שלאחר הדברים הלאלה גדל המלך אחשורוש את המן, ויעד הפסוק לא 'ויתלו' אמר המן לבו אל הלבב, בהגיע לעורר את הלבבות ובזה הנה הרבים יחד עם בני הקהילה הנהנה לו שלוחות שלאחר ברור לכל הפלוגה, בכל שנה מחדש לא איכבד המרא דאתרא ותמיד מצא זווית חדשה ונוסחת ממגילה דרכה הזה מעורר את הלבבות ובזה הנה הרבים יחד עם בני הקהילה אינם אלא פעולות הדרשה המיוחדת שלו, לדעת ולהשיב אל הלב שכל מעשי האדם בעולמו אינם אלא פעולות של השתדלות בעלמא ואין כל מחויבות אם בזה מיפעל לבין מה שבסופו של דבר יעלה ביזיו.

בשנה האחרונה כשהרבי תפס את הדמות השלילית המרכזית במגילה, בו המרן הרשע, ותיאר את פ' דברי המדרש את הנוכיותיו לכבוש את המלכה בבית, מצד עצתו לחרוג את ושתי כדי שבתו תבוא מקומה להיות מלכה הוצ' ולעד השלב האחרון בחריגתו של אחשורוש ותפיסת המלכה במקומו, כשהמן מרגיש שמלבד שלב אחד שלא הצליח ביד, בו ביכר אחשורוש את אסתר המלכה על בתו, שאר מהלכיו הולכים ומתקדמים לעבר המטרה הנכספת לגבי לכס המלוכה, שהוא כבר שר השרים וכולם כורעים ומשתחוים לו, ורק כפסע בינו לבין כסא המלכות.

כשהגיע רבי זעמל לספר על סמנו של המן הרשע, היין שהרבה בשתייתו בסעודה הנהל לחפשיע עליו ולזה המשיך את דרשתו בנוסח התיבות הטהורות ובמנגינה הקדושה והמרטיטה של 'כל נדרי', בבחינת 'יום כיפורים כיום הכיפורים, בהרגיל לעורר את הלבבות, בשהוא מתאר אי דמינותיו של המן הרשע על מה שיהא עמו כשיעלה למלכות ושלח ידו ופגע ביהודים, שמיום הפורים הזה יום הפורים הבא עליו לבוהב, לא ישאר שם ושארית לזרע אבדתם יצחק ויעקב, חליה, ה' ינילנו מגזרות רעות ומכל הקפים עליונו. ובאותה שעה, עבר הרב למנגינה של 'ונתנה תוקף', נשמע קול פרומום, מה לך המן מן תוכיותיך ארוכות הימים, כאשר אתה עדיין לא יודע מה שנגזר עליך, שמים עליייתך לגדולה ועד גדולתך במרומי חמשים האמות בעץ הגבוה, לא יעברו יותר מטבעים ומה כמנין הפסוקים ומה כמנין הפסוקים שלאחר הדברים הלאלה גדל המלך אחשורוש את המן, ויעד הפסוק לא 'ויתלו' אמר המן לבו אל הלבב, בהגיע לעורר את הלבבות ובזה הנה הרבים יחד עם בני הקהילה הנהנה לו שלוחות שלאחר ברור לכל הפלוגה, בכל שנה מחדש לא איכבד המרא דאתרא ותמיד מצא זווית חדשה ונוסחת ממגילה דרכה הזה מעורר את הלבבות ובזה הנה הרבים יחד עם בני הקהילה אינם אלא פעולות של השתדלות בעלמא ואין כל מחויבות אם בזה מיפעל לבין מה שבסופו של דבר יעלה ביזיו.

בשנה האחרונה כשהרבי תפס את הדמות השלילית המרכזית במגילה, בו המרן הרשע, ותיאר את פ' דברי המדרש את הנוכיותיו לכבוש את המלכה בבית, מצד עצתו לחרוג את ושתי כדי שבתו תבוא מקומה להיות מלכה הוצ' ולעד השלב האחרון בחריגתו של אחשורוש ותפיסת המלכה במקומו, כשהמן מרגיש שמלבד שלב אחד שלא הצליח ביד, בו ביכר אחשורוש את אסתר המלכה על בתו, שאר מהלכיו הולכים ומתקדמים לעבר המטרה הנכספת לגבי לכס המלוכה, שהוא כבר שר השרים וכולם כורעים ומשתחוים לו, ורק כפסע בינו לבין כסא המלכות.

לאחר מכן חזר הרב ומלכה הנוראה לב של נדר, והמשיך בדבריו, סופו של המן הרשע לא שבכולהון על מחשבותיו הרעות אחיריהנא בהון, וכל גזירותיו יצו שרן, שביקין שביתין בטילין ומבוטלין, לא שריין ולא קיימין, מעפיהו לא מעפיהו, גזירותיו לא גזרה וחוקיו לא חוקים, וה' הטוב יסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם, כי מה שנכשלו בסעודת אותו יום, ושאר מה שנכשלים בכל דור ודור, לכל הנים בשגגה, וברוך ה' אלקי ישראל המלך המלך העולם, שעשה עמנו נס גדול זה בימים ההם ועד בזמן הזה, והחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. וכל העם הישובים שם ענו 'אמן' בקול ובנגינה כבסיום תפילת כל נדרי בליל יום הכיפורים, וכולם ההרוו בתשובה שלימה וחשבו בלבם להתחזק בתורה וביראה ובקיום המצוות.

לאחר הסעודה בבית המרא דאתרא, כשחזר ר' הירצקע לעצטהאליבראהפסט האלמן לביתו, היה זה אדם אחר לחלוטין. דבריו של הרב אודות המן הרשע שתכנן תוכניות ארוכות טווח כאשר מועד מיתתו קרב ובא בעוד מעט יותר מחודשיים, וכאשר הביל פיו של ר' ישראל, בכר נפל עליו הפור לתמיה ולאבדון, ובשהכין את העץ בלילה ההוא הה הכינו לעצמנו, עוררו אותו בדבר הלקל הרוח הסוחרר במקומו שכל אדם צדק לעשות תוכנית חיים ברורה ובעבורה הוא משקיע ממון רב בכדי לבנות לעצמו בית גדול וקניית רכוז בכדי לחורישו לבנין, כאשר לצורך כך אדם מבזבז את מיטב שנות חייו ובכל מי הוא בטוח שלאחר שיגמור ויסיים להשיג את מאויי ליבו, הוא יתחיל לדאוג על חלקו לעולם שכולו טוב, לאסוף מצוות ולהתמיד בעמלה של תורה, והמציאות המרה היא, שכבל שהמוסיף לעצמו קנייני עולם הזה, הוא מרגיש צורך והכרח להוסיף בהם עוד ועוד, ואינו מצליח כלל להגיע לעת ולזמן בו יתפנה למלא את אוצרותיו בזכויות ומצוות לעיניים בעולם שכולו טוב, ובמיוחד בשאם כלל לא בטוח מה נגזר עליו הבנים בראש השנה, האם כזה לחיים אז לאו, ומתי יוכל לצבור לעצמו מזון רוחני לימים הבאים, ועל כן החליט בדעתו לשנות את ארוחות חייו עוד יותר לטובה ולברכה, בניגוד הזמן ובעמלה של תורה, כאשר תוך זמן קצר כבר הה מיושבי בית המדרש יומם ולילה ועסק בתורה בכל עת, כאשר באותה עת עול הבית והטיפול בילדיו הצעירים, היה על בתו הגדולה שבביתו, שבשמחה רבה לקחה על עצמה עול זה בכדי שאביה יוכל לעסוק עול עצומו עול תורה בשלימות.

בתקופתו זו האחרונה של ר' הירצקע, שגור היה על לשונו בכל עת דברי שמואל שאמר לרב יהודה (ערובין ל"ד א'), "שיינא, חטוף ואכול חטוף ואישתי, דעלמא דאזלינן מינה כחוליא דמי", וכפי שביארו המפרשים, שהעולם שלנו דומה לחתונה, שהבא בתחילתה לבוה יכול לאכול לשובע נפשו, ואילו המתאחר בקושי ישאר לו לה לאכול, ואם יתעכב עוד. סופו שלא יאמא אלא הרריי אפשר וישאר בערבון, ועל כן מי שבא לחתונה עליו לאפות מעט מזון ולהתחיל לאכול, וכמה שיתעכב יותר, כך יהיה לו פחות, והדברים אמורים לגבי החיים, שכל יום שנחם זוכה לחיות, עליו לחטוף ולתופסו לבוה ברוחה וראהה וקיום מצוות, כך כל יום שעובר לא חוזר, ומה שלא יתפוס כעת לא יוכל שוב לאחרו בו.

ההרגש של 'חטוף ואכול' שהיה ר' הירצקע, היה בכן במקומו, הוא זכה לחטוף את מחצית שנתו האחרונה לעמלה של תורה בהתמדה גדולה, לצבור זכויות לרבבות במצוות שעסק בהם, ולהכניס עמוק בליבות ילדיו הצעירים שעוד לא סמוכים על שולחנו, את היסוד הגדול הזה לכל החיים. אכן לאחר פטירתו לא עבדה אותה שנה, כשהלך לקבל את שכרו מֶשֶׁלָּם מידו המלאה והטובה של ה', להנות מתוכו ולהתענג ולהתעדן בעינוגים המיוחדים ביותר שיש חלקו השמור לו בגן עדן, באותה שעה, כל בר לבב יכל היה לראות הנהנה זו על שלוחת גן ובתו שהשאיר לאנחות, שכל אורחותיהם היו על היסוד הלזה, שעל האדם לעשות בכל יום את המוטל עליו, לנצלו עד תומו ולשומרו מכל משמר לבל יאבד אפילו חלק ממנו לבל ורוק.

היתומים הצעירים שנשארו בגיל אב, בתחילה התגוררו בבית דודם בעיירה, היות וכל אחיהם הגדולים התגוררו פמורדים בכל קצוי ארץ, ולמרות שכל אחד מהם הציע לקבל אחד מהם לתוך ביתו, המנה דאתרא סבר שהטוב ביותר עבורם שימשיכו להתגורר יחדיו, ולא יתפזרו כל אחד לבית אחיו או אחותו. אך כשארכו הימים והיה קשה לדוד להחזיק ביתומים, פנה אל ר' אביש אחיהם הגדול שהתגורר בפלך וילנא, וביקש ממנו שיבוא להתגורר בעיירה לבית אחיו ואחותו הצעירים, להיות להם לאב ואם, ואבי היתומים ישיב לו כמולו הטוב עשרת מונים ויותר.

ר' אביש הסנפיר מאדר מה רצון ה' ממנו בשעה זו, הנה יעזוב את וילנא משוש חייו, בה זוכה הוא ללמוד תורה בבית מדרש גדול עם לומדים לרוב וחברותות מתאימות שעמהם הוא מתעלה בתורה מ' מיום ליום, ויעבור אל העיירה הקטנה בה הלומדים מועטים והתורה מונחת בה בקרן זוית, ויהיה עליו להתאמץ ולתור אחר חברותא מתאימה ראויה שעמה יוכל להמשיך להתעלות בתורה, אך מאידך לקבוה מצוה זו מוטלת עליו כגדול הבית לדאוג ולטפל באחיו ואחותו היתומים, והיא אף אינה יכולה להתקיים על ידי אחרים כראוי, שאחיו ואחותיו הנשואים רובם טרודים בטרדות הפרנסה ומתנסים בנסיון העוני ועיניהם שנותנו למקרא מעולה ויקשה בעיניהם לעבור לעיירה הקטנה שבה הפרנסה מצוה מצויה והעניים מרובים ועוד להוסיף עוד הוצאותיהם אף פרנסת אחיהם ואחותם היתומה.

כבל יהודי שיש לו ספק בדבר המעשה אשר יעשה, שאינו מפיל פור אלא הולך אצל חכם ומציע בפניו את השאלה, ושמח בהכרעת הרמה הנשמעת מפיו, ובדרכו הולך ובנתיבותיו צועד, הלך ר' אביש אל הגאון רבי אפס זצ"ל ביישבה בעיירה בלינא המעטירה, ופרס לפניו את שאלתו כשמלה חדשה, תוך כדי שמונה אם כל צדדי השאלה בל כל פרטיה ודקדוקיה, והמתין לתשובת הרב כדת של תורה.

אני רואה שאתה תלמיד חכם, פנה רבה אפס אל ר' אביש, ואם כן אולי תוכל ללמדני פשט בדברי הגמרא שלמדתי לפני זמן מועט. כשמוע ר' אביש את דברי רבי אפס, אחזו רעד בכל גופו, וארכובותיו דא לדא נשקו, שהוא ילמד פשט בגמרא לרבה הלכה ולמודא, בכל כל בני הגולה, גאון הגאונים? ובקושי רב השיב, שאם הארז שבלבנון מתקשה בדברי הגמרא, אם יעניה אחריו אזוב הקיר הביטא הוצ' ר' אביש כאילו שלא שמע את דברו, ולחלק לדפוף במסכתא שבת שאיתיה לפניו, ופתח בדף ל"א א', והצביע על דברי רבה שם, "בשעה שמכניסין אדם לדין, אומרים לו, נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה...", ושאלו שני הדברים הראשונים שעושאלים אדם בכניסתו לדין לאחר אריכות ימים ושנים, מובנים לי, מבקשים מהאדם לתת דין וחשבון על מעשיו, ועל כן שואלים אותו האם הוא נשוי ובמאונה והאם קבע עתים לתורה, אבל השאלה השלישית לא מובנת לי, מה היא בכלל שייכת, אם הוא נשא אשה ולא נולדו לו ילדים, מה רוצים ממנו, הרי הוא אנוס, ואם הוא לא נשא אשה, הרי זה דבר גלוי וידוע ומה בכלל שואלים על כך, ועוד, בקשו רבי אפס ושאל, מדוע לא ישאלוהו שיחירות, האם נשאת אשה לא לאו, ומדוע נקטו בלשון ג.

רבי אפס הרים את עיניו הטהורות אלם ר' אביש, ואמיתן לשמוע מנמוס ביאור בדברי הגמרא, ואילו ר' אביש עמד שם כאילו נבלעה לשונו ואינה נאלם חלילה, ולאחר כמה רגעי שקט הצליח להוציא מפיו בתוסקפ "אמרתם"א' נאותה עם ארור פני רבי אפס, ומיד דפוף לסוף המסכתא, לדברי המהרש"א בחידושי אגדות, והחל לקרוא את דבריו בקול רם, "עסקת ב"ו. לא אמר קיימת פ"ו אלא עסקת, דהיינו לאחיה יתום ויתומה". והסביר לעצמו בקול, שמבואר בדברי המהרש"א, שאחת מהמצוות החשובות הם לחשיא יתום ויתומה, וזו השאלה השלישית שעושאלים אם האדם בכניסתו לדין, ואם כן על אחת כמה וכמה שחשוב הדבר לגדל יתומים יתומה, לחנכם בדרך ה' ובנוא הזמן לחשיאם, שלא ניתן כלל לאמוד ולתאר את הזכות הגדולה שיש בזה.

ניתן לקבל כל שבוע את העלון **בפקס** או **באימייל** (לא תשלום).המעוניינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בצירוף מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל: ichudbchidud@gmail.com

לפני דבר המהרש"א הללו, שאל רבי אפס, **האם** עדיין יש לך שאלה בדבר. מורנו ורבנו, חזר ר' אביש ושאל, **שאלתי בנקשיי** היתה בעיקר הענין אם אביא את היתומים ויתומה לביתי או שאבוא להתגורר במקומם, וזאת מהטעמים שאמרתי קודם. רבי אפס השיבו,

בפקס ניתן לקבל כל שבוע את העלון **ובאימייל** (לא תשלום).המעוניינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בצירוף מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל: ichudbchidud@gmail.com

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון הזה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון,

עד יום א' כ"א אדר בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08)

[מחו"ל: בקידומת 08 + 972 -] (24 שעות) **או למייל** ichudbchidud@gmail.com

תשובות לציור פורים, ניתן לשלוח, עד יום ה' כ"ה אדר בשעה 23:00 בלבד

הפרסים לשבוע זה:

עשרה זוכים, כל אחד בספר **"רבי משה מרדכי"**, ראשי פרקים וציוני דרך בתולדות הגאון רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל

עוד **עשרה** זוכים, כל אחד בספר **"מאחורי הפרגוד"**. מסוד חכמים מרבותינו מרגן הגראי"ל הגר"ח שליט"א

עוד **עשרה** זוכים, כל אחד בספר **"פניני רבנו האבי עזרי"**.

להערות, הארות ותגובות וכל עניני העלון, ותרומות והנצאות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

שמלבד מה שהיתומים עברו עוד יתוזסף עליהם צער גולה אחר גולה, והרי עלינו להזהר ולהשמר מאוד שלא יגרם להם כל צער ועוגמת נפש. ולאחר רגע נשמע קולו של רבי אפס כקול שכינה היוצאה מגרונו, שאומר לו, לך לך אל ארצך ואל מולדתך ואל בית אביך, ומובטחני שבזכות מצות זו תבוא לך ישועה והצלה רבה.

ר' אביש שמע לדברי רבי אפס, ותוך קצר קצר להתגורר בית אביו ביה אין אחיו ואחותו, כשהוא דואג לכל צורכיהם, ויחד עם זאת, בחמלת ה' עליו מצא חברותא כלבבו שיכל ללמוד עמו כלימודו בראשונה בוילנא, שעות רבות בהתמדה גדולה, כששניהם מתעלים במעלות הנתיה וגדלים וצומחים להיות תלמידי תלמידי חכמים בהמשך.

רבי זעמל רב העיירה כבר שם מזמן את ליבו על אותם שני תלמידי חכמים מובהקים המאירים בתורתם את העיירה ומגיעים לתלות בה זבזכות הקב"ה מן הרב הם ניצולים בישיון, שתורתן מגינה ומצילה את יושבי הארץ והיא מכל צרה ונוצק, ובאחד הימים הציע בפניהם בהדרכה בתורת הנוראה ושימוש חכמים, ותוך מנם שנים של לימוד מעשי אינם אלא מאלים מזן אל בן בכל חלקי התורה ובמנם בהוראה, כיבדם ביורה יורה ידין ידין, ומינה מתוה לדייני בית הדין בעיירה.

האמת היא שר' אביש וחברותא שלו מעולם לא רצו לקבל על עצמם עולו של ציבור, אלא תפצו לחפוץ לעמוק בלימוד בכל אם, אלא שמכתבו של רבי אפס הגיעם, בו הוה הרגה להם שעליהם לקבל את דברי רבי זעמל המרא דאתרא, ולשמש כדיינים ובעלי הוראה במקומם, שהוא מקום קטן ושאלות מעטות, אם לא ימאנו לזאת, תוך זמן קצר יבואו מקהילות גדולות לקחתם כעטרת תפארת למקומם וסופם שאיאלצו לבטל יותר מתורתם.

עוד כמה זמנים עברו בנחת הנמנים שבו הנים יושבו לנחת ואז ועמלו בתורה בכל עת, מבלי ביום שנים ביישבם לדין, ובמשך הזמן כשקבעה זקנה על רבי זעמל, יצאו גם בבוקרו על שם ישיי, לבדוק אם סכיני השוחטים ולהורות הלכות בהלכות טרפות ושאר הלכות. אלא שמסיבה מסוימת חברותא לא הסכין את נפשו לוהורות הלכה למעשה, ומלבד שיבתו כדיין, הוא לא הורה הלכה למעשה בלא שר' אביש הסכים מנו. ולמרות לא הוה מגרונו, לפתע נכנסה בו רוח שטות, ואמר שהוא אינו 'חותמת גומי', והוא מבקש שהם יביאו לפניו שתי מועמדים שהוא יבחור ביניהם.

ברירה לבה לא היתה לראשיי הקהל, אלא שבכדי שלא יהיי ספקות בשמים בין יבחר מתוך מטעם המלכות, ביקשו מפייבש העגלון על העייירה, זה שהסיעם אל בית השר, שיקח בחור צעיר שאפשיי לא למד גמרא מעולם, וכבר מימי ילדותו הוא שימש כשוליא, ומלבד לקרוא בסידור התפילה וללמוד את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, כמעט אינו יודע דבר, שאף במראה פניהם כלל לא ניתן להשוות, והביאו אל שניהם לפני השר, שראה ויחליט מי יהיה רב הקהילה.

השר המסמוכה הנכבדה שלא הבין הרבה ביהדות, החליט בדעתו שעדיפה להם מבחן, בו יפתח באיזה ספר יהודי, ועל פי הדרך ששיננים יקראו, הוא יחליט מי ראוי להיות רב הקהילה. למרות שר' אביש החזיק חתת בית שחיו גמרא, הדעיף הגוי הבאיה סידור תפילה אחד לבין גנזיו, ופתח באחד המקומות וביקש מר' אביש להתחיל לקרוא. המקום בו נפתח הסידור, היה ביוצר לשבת שחיר של הקליירי, ר' אביש התחיל לקרא בו, "אֵין קוֹצִיץ, בֵּן קוֹנֵיץ, קוֹנִיצִי לְקַנֵּיץ, בְּדִבּוּר מְפוֹצֵץ, רְצוּצִי לְרַצֵּיץ. לֵץ בְּבָא לְלוֹצֵץ, פֶּלֶץ וְנִתְלוֹצֵץ, קֵץ מְחַצְּצִים לְחַצֵּץ, כֶּנֶץ עַל צִפּוֹר לְנַצֵּץ...".

קריאתו של ר' אביש שלא הייתה שוטפת ומדויקת, כלל לא מצאה חן בעיני השר, וכראות ראשי הקהל את תגובת השר, ליבם נפל בקרבם. לאחר מכן פתח השר פעם נוספת בסידור והגישו בפני המנהלה, וחלה הפה לקרוא בקול ברור ושוטף, "אֲשֶׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶלָה. אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁה' אֱלֹקָיו...".

כשסיים העגלון את קריאת פרק א'אשרי', הושיט לו השר את יד ואמר לו, 'מזל טוב', בו בחרתי לרבה של העיירה, ואני מאחל לך שתצליח בתפקידך החדש, והוסיף ונתן בידו אישור רשמי שהוא יהיה רב העיירה. ולאחר מכן פנה אל ראשי הקהל ואמר, שהוא מתפלא שלבם אל הביאו את ר' אביש לפניו, כאשר יש להם בה כה מוצלח כמו השני, ואין כל מקום להיסוס פקפוק אם ספק במיוחד שלא כנגד המומעד השני.

שבורים ורצוצים יצאו ר' אביש וראשיי הקהל מבית השר הממונה, כאשר יש להם בעיה קשה שהממונה פנה להם אעגלון לתפקיד הרב הקהילה. בדרכם הם חשבו להכנס לרבן של כל בני הגולה, רבי אפס, שבעל קנונתו המופלגת עדיין היה נתון להכנס אליו ולקבל מפנו דעת הוצה צרופה בעליל ונעצה ותושיה. בעודם ממתינים להכנס רבי אפס, אמר אחד מראשיי הקהל לחבירו, תמיד דיעתי שרבנו הוא איש אמת, אבל הוא היה יכול ללמוד מדברי יעקב לרחל, 'אחיי אני בראמות', המדוע הרב קרא את היוצר, כאשר הרב יכול לקרוא 'עלינו לשבח' או כל דבר אחר השגור על לשונו הנאה, שהרי אותו ערל כלל לא יודע לקרוא בכתב עברי ולהבחין בין יוצרות לתפילה אחרת. השיב לו השני, כעת תראה עד כמה רבנו דבוק במידת האמת, שבודאי שבחכמתו ידע שניתן כך לעשות, אך מן הסתם לא הוא לא יכל לשנות ממנה כמלה נימה.

כשבאו לפניו הוא שמע את מה שהיה, אמר רבי אפס לר' אביש, כמה שאלו מן הדברים, הנעה הנה שהעגלון יפנה לשר ויבקש להפטר מתפקיד רב העיירה, בתואנה שהתפקיד קשה לו מדי, וה' יהיה בעזרכם שתצליחו.

העגלון שזה לו פעם הראשונה שהוא נכנס אל הקודש שבמקום, לרבי אפס, ביקש ממנו ברכה לביתו ולפרנסתו, ולאחר שקיבל ברכה מיוחדת, הוסיף ושאל את רבי אפס 'שאלה עגלונית', הם נכונה השמועה שיש לרבי רוח הקודש. לשאלת רבי אפס, מדוע תחשדני בדבר זה, השיב העגלון, שכך אומרים בעיירה, שהרי על פי דבריו הגיע אלינו ר' אביש להתגורר במקומינו ולבטוח נתמנה להיות רב העיירה.

יקירי, השיבו רבי אפס, לפי מה שמעתתי כעת, אתה יודע לקרוא היטב וברור והיקן לומד בכל שבוע את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום. הנה בעוד זמן מה קרבים ובאים ימי הפורים, ועצתי היא שתלמד את המגילה עם התרגומים ותהנה מהם הנאה מרובה, ובמיוחד שלאחרונה יצא תרגום עם פירוש לשון הקודש, והמדרשים המופלאים הכתובים שם, יעשו לך חוזר אדר ואחר ובפורים יהיו לך פנים חדשות, ומה גם שתוכל לדלות מתוך דברי התרגומים פנינים רבים ולספרם לכל מי שיסע איתך, כך שיתוספו לך גם זכויות של 'לכתבן בדרך', ואשריך וטוב לך.

זאת ועוד, הוסיף רבי אפס ואמר, לאחר שתלמד את כל המגילה עם התרגומים, תוכל גם לראות ולהבין את מקור דברי שאמרתי לר' אביש בדבר ההנהגה הראויה לו. הנה שסופו היה שעלה לגדולה, גם דבר זה ניתן למצוא במגילה ותרגומיה, אלא שלא אמרתי שזה לר' אביש בתורת התחיישנים והבטחה, אלא בתורת ברכה שכפי הנהגת ה' בעולמו שהיא מדה כנגד מידה, על כן, אדם הדואג לאחרים ומבינותם לתיומים, בודאי שה' יעשיב לו כמנהו הטוב ורוץ ורויח מכך דווח רב.

כשיצאו מבית רבי אפס, נפרדו דרכם, כאשר ר' אביש חזר לעיירה זה עלגלון, ואילו ראשיי הקהל שבו לבית השר הממונה מטעם המלכות, ואמרו לו שהרב ממאן להתמנות לתפקידו מסיבות השמורות עמו, ועל כן הם מבקשים בנסיון הענוי ועיניהם שנותן למקרא מעולה ויקשה בעיניהם לעבור לעיירה הקטנה שבה הפרנסה מצוה מצויה והעניים מרובים ועוד להוסיף עד הוצאותיהם אחיהם ואחותם היתומה.

כבל יהודי שיש לו ספק בדבר המעשה אשר יעשה, שאינו מפיל פור אלא הולך אצל חכם ומציע בפניו את השאלה, ושמח בהכרעת הרמה הנשמעת מפיו, ובדרכו הולך ובנתיבותיו צועד, הלך ר' אביש אל הגאון רבי אפס זצ"ל ביישבה בעיירה בלינא המעטירה, ופרס לפניו את שאלתו כשמלה חדשה, תוך כדי שמונה אם כל צדדי השאלה בל כל פרטיה ודקדוקיה, והמתין לתשובת הרב כדת של תורה.

אני רואה שאתה תלמיד חכם, פנה רבה אפס אל ר' אביש, ואם כן אולי תוכל ללמדני פשט בדברי הגמרא שלמדתי לפני זמן מועט. כשמוע ר' אביש את דברי רבי אפס, אחזו רעד בכל גופו, וארכובותיו דא לדא נשקו, שהוא ילמד פשט בגמרא לרבה הלכה ולמודא, בכל כל בני הגולה, גאון הגאונים? ובקושי רב השיב, שאם הארז שבלבנון מתקשה בדברי הגמרא, אם יעניה אחריו אזוב הקיר הביטא הוצ' ר' אביש כאילו שלא שמע את דברו, והחל לדפוף במסכתא שבת שאיתיה לפניו, ופתח בדף ל"א א', והצביע על דברי רבה שם, "בשעה שמכניסין אדם לדין, אומרים לו, נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה...", ושאלו שני הדברים הראשונים שעושאלים אדם בכניסתו לדין לאחר אריכות ימים ושנים, מובנים לי, מבקשים מהאדם לתת דין וחשבון על מעשיו, ועל כן שואלים אותו האם הוא נשוי ובמאונה והאם קבע עתים לתורה, אבל השאלה השלישית לא מובנת לי, מה היא בכלל שייכת, אם הוא נשא אשה ולא נולדו לו ילדים, מה רוצים ממנו, הרי הוא אנוס, ואם הוא לא נשא אשה, הרי זה דבר גלוי וידוע ומה בכלל שואלים על כך, ועוד, הקשה רבי אפס שאל, מדוע לא ישאלוהו שיחירות, האם נשאת אשה לא לאו, ומדוע נקטו בלשון ג.

רבי אפס הרים את עיניו הטהורות אלם ר' אביש, ואמיתן לשמוע מנמוס ביאור בדברי הגמרא, ואילו ר' אביש עמד שם כאילו נבלעה לשונו ואינה נאלם חלילה, ולאחר כמה רגעי שקט הצליח להוציא מפיו בתוסקפ "אמרתם"א' נאותה עם ארור פני רבי אפס, ומיד דפוף לסוף המסכתא, לדברי המהרש"א בחידושי אגדות, והחל לקרוא את דבריו בקול רם, "עסקת ב"ו. לא אמר קיימת פ"ו אלא עסקת, דהיינו לאחיה יתום ויתומה". והסביר לעצמו בקול, שמבואר בדברי המהרש"א, שאחת מהמצוות החשובות הם לחשיא יתום ויתומה, וזו השאלה השלישית שעושאלים אם האדם בכניסתו לדין, ואם כן על אחת כמה וכמה שחשוב הדבר לגדל יתומים יתומה, לחנכם בדרך ה' ובנוא הזמן לחשיאם, שלא ניתן כלל לאמוד ולתאר את הזכות הגדולה שיש בזה.

לפני דבר המהרש"א הללו, שאל רבי אפס, **האם** עדיין יש לך שאלה בדבר. מורנו ורבנו, חזר ר' אביש ושאל, **שאלתי בנקשיי** היתה בעיקר הענין אם אביא את היתומים ויתומה לביתי או שאבוא להתגורר במקומם, וזאת מהטעמים שאמרתי קודם. רבי אפס השיבו,

מנין בתרגומים על המגילה, מצא פייבש את מקור דברי רבי אפס?

אחד הנים את המשלוח מנות שהביא לפני הרב, כשר' טורדוט ראש הקהל מקריא את המגילה המצורפת לאוזני כל שיראל המסובים שם, ולאחר מכן היו לוקחים את המנות שנשלחו ומניחים אותם במרכז השולחן שבל המסובים יוכלו לקיים בם מצות הים שם שעודה ומשתה, והשולח יקיים בם עיקר תקנת משלוח מנות שהוא לסעודת פורים.

לשכנכם חונא הנפח, כשהוא נושא אל גבו מטען כבד, חשבו הרבה שהוא התחפש לסבל, אך בשהגיש את שחי בפני הרב, התפלאו כולם מה ראה על כך ומה הגיע בתוך שקי. חונא הסביר שם מעשיו ואמר, שרבות חשב בליבו מה הוא יכול להביא לרב למשלוח מנות, גם דבר שיעמוד לימים רבים ולא יאבד, הוא יכול לעמוד בהוצאה, שהרי כולם יודעים שר' זיכה מנשמה הגדולה ביותר בעיירה, ומצד שני פרנסתו אינה מצויה לו, ועל כן הגיע למסקנה שהוא חפץ לרוות את נ'נצב מלח' שר הרב, בזה הביא לפניו שן מלח זה שהוא בשר לפסח, שהרב ובני ביתו יוכלו להשתמש בו מיום הפורים הזה ועד יום הפורים בפא עליון לטובה.

אחד מאלו שישבו ראשונה במלכות, וראה את כל הכבוד והיקר שנתינים לרב, לבו נצבט בקרבו. היה זה קאפיל בעל האכסניה, שבכל פעם שראה עד כמה מכבדים את הרב ומעריכים אותו, כאב לו בלבד מחדש מדוע חוטר שהינו חברותא, שהרי כולם ידעו שהרב לא המתנה לתפקיד רם וחשוב זה. למרות שהיה יכול לעמוד בחוצאה, שהרי כולם ידעו שר' זיכה מנשמה הגדולה ביותר בעיירה, ומצד שני פרנסתו אינה מצויה לו, ועל כן הגיע למסקנה שהוא חפץ לרוות את נ'נצב מלח' שר הרב, בזה הביא לפניו שן מלח זה שה

אם מעשה אוף פורים?

לעורר את בני המשפחה ללימוד המצוה עם הגרגומים.

רבים מיושבי העולם בטוחים היו בתחילת חייהם שיש להם אפשרות לקבוע לעצמם היכן יתגוררו וממה יתפרנסו והיאך יראה ביתם ועוד כהנה וכהנה דברים חשובים יותר או פחות, אך לא צריך להיות משוכנע עפר בשביל לדעת שכל הדברים הללו אינם בשליטתו של האדם ופירות תכנוניו, ופעמים רבות אדם אינו מתפרנס ממה שחשב ואינו מתגורר במקום שתכנן, ומה שמוטל על האדם הוא לכלכל את מעשיו על פי דרכה של תורה בהשכל ודעת, וה' ינחהו כפי שגזרה חכמתו ית"ש.

בכל שנה מחדש, הנחה ברורה זו היתה אבן היסוד לדרשת סעודת פורים של הגאון רבי זעמל גוטגעקליבען זצ"ל, המרא דאתרא בעיירת 'טראקאי' שבליטא. בני המשפחה הגדולה יחד עם עשרות האורחים ובני הקהילה שזכו לבוא להשתתף בסעודה, היו ממתינים כל פעם מחדש לשמוע ולהתענג מאיזו נקודה במגילה וניסיה יוכל המרא דאתרא להוכיח את יסודו החשוב הלזה. ובכל שנה מחדש לא איכזב המרא דאתרא ותמיד מצא זוית חדשה ונוספת במגילה דרכה היה מעורר את בני ביתו והאורחים הרבים יחד עם בני הקהילה שבאו לשמוע את הדרשה המיוחדת שלו, לדעת ולהשיב אל הלב שכל מעשי האדם בעולמו אינם אלא פעולות של השתדלות בעלמא ואין כל מחויבות של תוצאה בין מה שיפעל לבין מה שבסופו של דבר יעלה בידו.

בשנה האחרונה כשהרבי תפס את הדמות השלילית המרכזית במגילה, את המן הרשע, ותיאר על פי דברי המדרש את תוכניותיו לכבוש את המלכה בבית, מאז עצתו להרוג את ושתי כדי שבתו תבוא במקומה להיות מלכה ועד השלב האחרון בהריגתו של אחשורוש ותפיסת הכסא במקומו, כשהמן מרגיש שמלבד שלב אחד שלא הצליח בידו, בה ביכר אחשורוש את אסתר המלכה על פני בתו, שאר מהלכיו הולכים ומתקדמים לעבר המטרה הנכספת להגיע לכס המלוכה, שהוא כבר שָׂר השרים וכולם כורעים ומשתחוים לו, ורק כפסע בינו לבין כסא המלכות.

כשהגיע רבי זעמל לספר על פסגתו של המן הרשע, היין שהֻרבה בשתייתו בסעודה החל להשפיע עליו והוא המשיך את דרשתו בנוסח התיבות הטהורות ובמנגינה הקדושה והמרטיטה של 'כל נדרי', בבחינת 'יום הפורים כיום הכיפורים, טבבדי לעורר את הלבבות, כשהוא מתאר את דמיונותיו של המן הרשע על מה שיהא עמו כשיעלה למלכות וישלח ידו ויפגע ביהודים, שמיום הפורים הזה ועד יום הפורים הבא עלינו לטובה, לא ישאר שם ושארית לזרע אברהם יצחק ויעקב, חלילה, ה' יצילנו מגזרות רעות ומכל הקמים עלינו. ובאותה שעה, עבר הרב למנגינה של 'ונתנה תוקף', נשמע קול ממרומים, מה לך המן עם תוכניותיך ארוכות הימים, כאשר אתה עדיין לא יודע מה שנגזר עליך, שמיום עלייתך לגדולה ועד גדולתך במרומי חמשים האמות בעץ הגבוה, לא יעברו יותר משבעים יום כמנין הפסוקים שמ'אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גִּדַּל הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ אֶת הָמָן', ועד הפסוק של 'וַיִּתְלֻהוּ אֶת הָמָן עַל הָעֵץ', ומה עזותך וגאוותך שלא ברור לך אם תחיה או תמות, בקיצך או שלא בקיצך, האם במים או באש, האם בחרב או במגיפה, כמה תנוע וכמה תתייסר, כמה תיטרף וכמה תושפל עד שתהיה כחרס הנשבר וכציץ נובל כאבק פורח וכחלום יעוף.

לאחר מכן חזר הרב למנגינה הנוראה של כל נדרי, והמשיך בדבריו, סופו של המן הרשע יהיה שבכולהון של מחשבותיו הרעות איחרטנא בהון, וכל גזירותיו יהון שרן, שביקין שביתין בטילין ומבוטלין, לא שרירין ולא קיימין, משפטיו לא משפטים, גזירותיו לא גזירות וחוקיו לא חוקים. וה' הטוב יסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם, כי מה שנכשלו בסעודת אותו רשע, ושאר מה שנכשלים בכל דור ודור, לכל העם בשגגה, וברוך ה' אלקי ישראל ומלך העולם, שעשה עמנו נס גדול זה בימים ההם ועד בזמן הזה, והחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה. וכל העם היושבים שם ענו 'אמן' בקול ובנגינה כבסיום תפילת כל נדרי בליל יום הכיפורים, וכולם הרהרו בתשובה שלימה וחשבו בליבם להתחזק בתורה ויראה ובקיום המצוות.

לאחר סעודת הפורים בבית המרא דאתרא, כשחזר ר' הירצקא לעצטאלביארחאפט האלמן לביתו, היה זה אדם אחר לחלוטין. דבריו של הרב אודות המן הרשע שתכנן תוכניות ארוכות טווח כאשר מועד מיתתו קרב ובא בעוד מעט יותר מחודשיים, וכאשר הפיל פור על ישראל, כבר נפל עליו הפור למיתה ולאבדון, וכשהכין את העץ בלילה ההוא הוא הכינו לעצמו, עוררו אותו בדבר ההלך הרוח השורר במקומו שכל אדם צריך לעשות תוכנית חיים ברורה ובעבורה הוא משקיע ממון רב בכדי לבנות לעצמו בית גדול וקניית רכוש בכדי להורישו לבניו, כאשר לצורך כך אדם מבזבז את מיטב שנות חייו ובכל עת הוא בטוח שלאחר שיגמור ויסיים להשיג את מאויי ליבו, הוא יתחיל לדאוג על חלקו לעולם שכולו טוב, לאסוף מצוות ולהתמיד בעמלה של תורה, והמציאות המרה היא, שככל שאדם מוסיף לעצמו קניני עולם הזה, הוא מרגיש צורך והכרח להוסיף בהם עוד ועוד, ואינו מצליח כלל להגיע לעת והזמן בו יתפנה למלא את אוצרותיו בזכויות ומצוות לימיו בעולם שכולו טוב, ובמיוחד כשאדם כלל לא בטוח מה נגזר עליו בדינו בראש השנה, האם זכה לחיים או לאו, ומתי יוכל לצבור לעצמו מזון רוחני לימים הבאים, ועל כן החליט בדעתו לשנות את אורחות חייו עוד יותר לטובה ולברכה, בניצול הזמן ובעמלה של תורה, כאשר תוך זמן קצר כבר היה מיושבי בית המדרש יומם ולילה ועסק בתורה בכל עת, כאשר באותה עת עול הבית והטיפול בילדיו הצעירים, היה על בתו הגדולה שבביתו, שבשמחה רבה לקחה על עצמה עול זה בכדי שאביה יוכל לקחת על עצמו עול תורה בשלימות.

בתקופתו זו האחרונה של ר' הירצקא, שגור היה על לשונו בכל עת דברי שמואל שאמר לרב יהודה (עירובין ל"ד א'), "שיננא, חטוף ואכול חטוף ואישתי, דעלמא דאזלינן מיניה כהלולא דמי", וכפי שביארו המפרשים, שהעולם שלנו דומה לחתונה, שהבא בתחילתה יכול לאכול לשובע נפשו, ואילו המתאחר בקושי ישאר לו מה לאכול, ואם יתעכב עוד, סופו שלא ימצא אלא הררי אשפה וישאר בריבונו, ועל כן מי שבא לחתונה עליו לתפוס מקום ולהתחיל לאכול, וכמה שיתעכב יותר, כך יהיה לו פחות, והדברים אמורים לגבי החיים, שכל יום שאדם זוכה לחיות, עליו לחטוף ולתופסו לנצלו בתורה ויראה וקיום מצוות, כי כל יום שעובר לא חוזר, ומה שלא יתפוס כעת לא יוכל שוב לאחוז בו.

ההרגש של 'חטוף ואכול' שהיה לר' הירצקא, היה אכן במקומו, הוא זכה לחטוף את מחצית שנתו האחרונה לעמלה של תורה בהתמדה גדולה, לצבור זכויות לרבבות במצוות שעסק בהם, ולהכניס עמוק בליבות ילדיו הצעירים שעוד היו סמוכים על שולחנו, את היסוד הגדול הזה לכל חייהם. ואכן לאחר סטירתו עוד באותה שנה, כשהלך לקבל את שכרו מְשֻׁלָּם מידו המלאה והטובה של ה', להנות מזיו שכינתו ולהתענג ולהתעדן בעינוגים המיוחדים ביותר שיש חלקו השמור לו בגן עדן, באותה עת, כל בר לבב יכל היה לראות הנהגה זו על שלושת בניו ובתו שהשאיר לאנחות, שכל אורחותיהם היו על היסוד הלזה, שעל האדם לעשות בכל יום את המוטל עליו, לנצלו עד תומו ולשומרו מכל משמר לבל יאבד אפילו חלק ממנו להבל וריק.

היתומים הצעירים שנשארו כעת אף ללא אב, בתחילה התגוררו בבית דודם בעיירה, היות וכל אחיהם הגדולים התגוררו מפורדים ומפוזרים בכל קצוי ארץ, ולמרות שכל אחד מהם הציע לקבל אחד מהם לתוך ביתו, המרא דאתרא סבר שהטוב ביותר עבורם שימשיכו להתגורר יחדיו, ולא יתפדרו כל אחד לבית אחיו או אחותו. אך כשארכו הימים והיה קשה לדוֹד להחזיק ביתומים, פנה אל ר' אביש אחיהם הגדול שהתגורר בפלך וילנא, וביקש ממנו שיבוא להתגורר בעיירה ולגדל את אָחיו ואחותו היתומים, להיות להם לאב ואם, ואבי היתומים ישיב לו כגמולו הטוב עשרת מונים ויותר.

ר' אביש הסתפק מאוד מה רצון ה' ממנו בשעה זו, האם יעזוב את וילנא משוש חייו, בה זוכה הוא ללמוד תורה בבית מדרש גדול עם לומדים לרוב וחברותות מתאימות שעמהם הוא מתעלה בתורת ה' מיום ליום, ויעבור אל העיירה הקטנה בה הלומדים מועטים והתורה מונחת בה בקרן זוית, ויהיה עליו להתאמץ ולתור אחר חברותא מתאימה ראויה שעמה יוכל להמשיך להתעלות בתורה, אך מאידך לכאורה מצוה זו מוטלת עליו כגדול הבית לדאוג ולטפל באחיו ואחותו היתומים, והיא אף אינה יכולה להתקיים על ידי אחרים כראוי, שאחיו ואחיותיו הנשואים רובם טרודים בטרדות הפרנסה ומתנסים בנסיון העוני ועיניהם נשואות למקרא מגילה ויקשה בעיניהם לעבור לעיירה הקטנה שבה הפרנסה אינה מצויה והעניים מרובים ועוד להוסיף על הוצאותיהם את פרנסת אחיהם ואחותם היתומה.

ככל יהודי שיש לו ספק בדבר המעשה אשר יעשה, שאינו מפיל פור אלא הולך אצל חכם ומציע בפניו את השאלה, ושמח בהכרעת התורה הנשמעת מפיו, ובדרכו הולך ובנתיבותיו צועד, הלך ר' אביש אל הגאון רבי אַפָּס זקן וישב בישיבה מרבני קהילה קדישא בוילנא המעטירה, ופרס לפניו את שאלתו כשמלה חדשה, תוך כדי שמונה את כל צדדי השאלה על כל פרטיה ודקדוקיה, והמתין לתשובת הרב כדת של תורה.

אני רואה שאתה תלמיד חכם, פנה רבי אפס אל ר' אביש, ואם כן אולי תוכל ללמדני פשט בדברי הגמרא שלמדתי לפני זמן מועט. כשמוע ר' אביש את דברי רבי אפס, אחזו רעד בכל גופו, וארכובותיו דא לדא נקשן, שהוא ילמֵד פשט גמרא למרא דכולא תלמודא, רבן של כל בני הגולה, גאון הגאונים? ובקושי רב השיב, שאם הארז שבלבנון מתקשה בדברי הגמרא, מה יענה אחרי אזוב הקיר היבש והשדוף. רבי אפס כאילו שלא שמע את דבריו, והחל לדפדף במסכתא שבת שהיתה לפניו, ופתח בדף ל"א א', והצביע על דברי רבא שם, "בשעה שמכניסין אדם לדין, אומרים לו, נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה...", ושאלו, שני הדברים הראשונים ששואלים אדם בכניסתו לדין לאחר אריכות ימים ושנים, מובנים לי, מבקשים ממנו לתת דין וחשבון על מעשיו, ועל כן שואלים אותו האם הוא נשא ונתן באמונה והאם קבע עתים לתורה, אבל השאלה השלישית לא מובנת לי, מה היא בכלל שייכת, אם הוא נשא אשה ולא נולדו לו ילדים, מה רוצים ממנו, הרי הוא אנוס, ואם הוא לא נשא אשה, הרי זה דבר גלוי וידוע ומה בכלל שואלים על כך. ועוד, הוסיף רבי אפס ושאל, מדוע לא ישאלוהו ישירות, האם נשאת אשה או לאו, ומדוע נקטו בלשון זו.

רבי אפס הרים את עיניו הטהורות אל ר' אביש, והמתין לשמוע ממנו ביאור בדברי הגמרא, ואילו ר' אביש עמד שם כאילו נבלעה לשונו והוא נאלם חלילה, ולאחר כמה רגעי שקט הוא הצליח להוציא מפיו תיבה אחת 'המהרש"א'! באותה עת אורו פני רבי אפס, ומיד דפדף לסוף המסכתא, לדברי המהרש"א בחידושי אגדות, והחל לקרוא את דבריו בקול רם, "עסקת בפ"ו. לא אמר קיימת פ"ו אלא עסקת, דהיינו להשיא יתום ויתומה". והסביר לעצמו בקול, שמבואר בדברי המהרש"א, שאחת מהמצוות החשובות הם להשיא יתום ויתומה, וזו השאלה השלישית ששואלים את האדם בכניסתו לדין, ואם כן על אחת כמה וכמה שחשוב הדבר לגדל יתומים ויתומה, לחנכם בדרך ה' ובבוא הזמן להשיאם, שלא ניתן כלל לאמוד ולתאר את הזכות הגדולה שיש בזה.

לפני דברי המהרש"א הללו, שאל רבי אפס, האם עדיין יש לך שאלה בדבר. מורנו ורבנו, חזר ר' אביש ושאל, שאֵלתי ובקשתי היתה בעיקר הענין אם אביא את היתומים והיתומה לביתי או שאבוא להתגורר במקומם, וזאת מהטעמים שאמרתי קודם. רבי אפס השיבו, שמלבד מה שהיתומים עברו עוד יתווסף עליהם צער גולה אחר גולה, והרי עלינו להזהר ולהשמר מאוד שלא יגרם להם כל צער ועוגמת נפש. ולאחר רגע נשמע קולו של רבי אפס כקול שכינה היוצאה מגרונו, שאומר לו, לך לך אל ארצך ואל מולדתך ואל בית אביך, ומובטחני שבזכות מצוה זו תבוא לך ישועה והצלחה רבה.

ר' אביש שמע לדברי רבי אפס, ותוך זמן קצר עבר להתגורר בבית אביו יחד עם אחיו ואחותו, כשהוא דואג לכל צורכיהם, ויחד עם זאת, בחמלת ה' עליו מצא חברותא כלבבו שיכל ללמוד עמו כלימודו בראשונה בוילנא, שעות רבות בהתמדה גדולה, כששניהם מתעלים במעלות התורה וגדלים וצומחים להיות תלמידי חכמים מובהקים.

רבי זעמל רב העיירה כבר שם מזמן את ליבו על אותם שני תלמידי חכמים מובהקים המאירים בתורתם את העיירה ומחוצה לה ובזכות עמלם הרב הם ניצולים מכל מרעין בישין, שתורתן מגינה ומצילה את יושבי הארץ ההיא מכל צרה וצוקה, ובאחד הימים הציע בפניהם להדריכם בתורת ההוראה ושימוש חכמים, ותוך כמה שנים של לימוד משותף, כשראה אותם מלאים מזן אל זן בכל חלקי התורה ובחֻנם בהוראה, כיבדם ב'יורה יורה ידין ידין', ומינה אותם לדייני בית הדין בעיירה.

האמת היא שר' אביש והחברותא שלו מעולם לא רצו לקבל על עצמם עולו של ציבור, אלא חפצו להמשיך לעמול בתורה בכל עת, אלא שמכתבו של רבי אפס הגיעם, בו הוא הורה להם שעליהם לקבל את דברי רבי זעמל המרא דאתרא, ולשמש כדיינים ובעלי הוראה במקומם, שהוא מקום קטן ושאלות מועטות, ואם לא ימלאו ליבם לזאת, תוך זמן קצר יבואו מקהילות גדולות לקחתם כעטרת תפארת למקומם וסופם שיאלצו לבטל יותר מתורתם.

עוד כמה שנים עברו בהם השנים ישבו והגו ועמלו בתורה בכל עת, מלבד ביום שני ביושבם לדין, ובמשך הזמן כשקפצה קזנה על רבי זעמל, יצאו גם בבוקרו של יום ששי, לבדוק את סכיני השוחטים ולהורות הוראה בהלכות טריפות ושאר הלכות. אלא שמסיבה מסוימת החברותא לא הסכין את נפשו להורות הלכה למעשה, ומלבד ישיבתו כדיין, הוא לא הורה הלכה למעשה בלא שר' אביש הסכים עמו. ולמרות רוב נסיונותיו של רבי זעמל ור' אביש, הוא היה מיראי הוראה, ולא אבה להורות. כשרבי זעמל הזקין עוד, ידעו כל בני העיירה שהכתובת לכל שאלה היא בבית הכנסת הקטן בקצה העיירה בה יושבים והוגים בתורה ר' אביש והחברותא שלו, ופעמים רבות ביום נראו תושבי העיירה וילדיה כשפניהם אל עבר בית הכנסת הקטן, כשבידם עוף עם שאלה או ביצה עם מראה כהה בכדי לשאול את ר' אביש אם הוא כשר או טריפה.

כשרבי זעמל עלה לישיבה של מעלה, גם אילו לא היתה צוואה כתובה, לא היה ספק לתושבי העיירה בדבר הרב שירש את מקומו וישב על כסאו. במיוחד שרבי זעמל כתב בצוואתו מפורש, שהיות ולא זיכהו ה' בבנים, רק בבנות המתגוררות בקצוי ארץ, על כן הוא מבקש מבני הקהילה היקרים שיקחו לעצמם את ר' אביש כרב שיגהיג את הקהילה על מי מנוחות.

בני הקהילה חפצו לקיים את דברי רבם המנוח, אלא שלפי חוקי הימים ההם, היה צריך את אישורו של הממונה המחוזי מטעם המלכות שיאשר את המינוי, וכשבאו אליו ראשי הקהל עם כתב ההכתרה על שמו של ר' אביש, לפתע נכנסה בו רוח שטות, ואמר שהוא אינו 'חותמת גומי', והוא מבקש שהם יביאו לפניו שתי מועמדים שהוא יבחור ביניהם.

ברירה רבה לא היתה לראשי הקהל, אלא שבכדי שלא יהיו ספקות במי יבחר אותו ממונה מטעם המלכות, ביקשו מפייביש העגלון של העיירה, זה שהסיעם אל בית השר, שהיה בחור צעיר שאפילו לא למד גמרא מעולם, וכבר מימי ילדותו הוא שימש כשוליא, ומלבד לקרוא בסידור התפילה וללמוד את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום, כמעט אינו יודע דבר, שאף במראה פניהם כלל לא ניתן להשוות, והביאו את שניהם לפני השר, שיראה ויחליט מי יהיה רב הקהילה.

השר הממונה הנכרי שלא הבין הרבה ביהדות, החליט בדעתו שיעשה להם מבחן, בו יפתח באיזה ספר יהודי, ועל פי הדרך ששניהם יקראו, הוא יחליט מי ראוי להיות רב הקהילה. למרות שר' אביש החזיק תחת בית שחיו גמרא, העדיף הגוי להביא סידור תפילה שהיה לו בבית גנזיו, ופתח באחד המקומות וביקש מר' אביש להתחיל לקרוא. המקום בו נפתח הסידור, היה ביוצר לשבת זכור של הקלירי, ור' אביש התחיל לקרוא בו, "אֶץ קוֹצֵץ, בֶּן קוֹצֵץ, קְצוּצִי לְקַצָּץ, בְּדִבּוּר מְפוֹצֵץ, רְצוּצִי לְרַצֵּץ. לֵץ בְּבֹא לְלוֹצֵץ, פַּלֵּץ וְנִתְלוֹצֵץ, כְּעֵץ מְחֻצָּצִים לְחֻצֵּץ, כְּנֵץ עַל צִפּוֹר לְנַצֵּץ...". קריאתו של ר' אביש שלא היתה שוטפת ומהירה, כלל לא מצאה חן בעיני השר, וכראות ראשי הקהל את תגובת השר, ליבם נפל בקרבם. לאחר מכן פתח השר פעם נוספת בסידור והגישו בפני הסנדלר, והלה החל לקרוא בקול ברור ושוטף, "אַשְׁרֵי יוֹשְׁבֵי בֵיתֶךָ עוֹד יְהַלְלוּךָ סֶלָה. אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁכָּכָה לּוֹ אַשְׁרֵי הָעָם שֶׁה' אֱלֹקָיו...".

כשסיים העגלון את קריאת פרק ה'אשרי', הושיט לו השר את ידו ואמר לו, 'מזל טוב', בך בחרתי לרבה של העיירה, ואני מאחל לך שתצליח בתפקידך החדש, והוסיף ונתן בידו אישור רשמי שהוא יהיה רב העיירה. ולאחר מכן פנה אל ראשי הקהל ואמר, שהוא מתפלא שכלל הביאו את ר' אביש לפניו, כאשר יש להם רב כה מוצלח כמו השני, ואין כאן כל מקום להיסוס פקפוק או ספק במיוחד שלא כנגד המועמד השני.

שבורים ורצוצים יצאו ר' אביש וראשי הקהל מבית השר הממונה, כאשר יש להם בעיה קשה שהממונה מינה להם את העגלון לרב הקהילה. בדרכם הם חשבו להכנס לרבן של כל בני הגולה, רבי אפס, שעם קנותו המופלגת עדיין היה ניתן להכנס אליו ולקבל ממנו דעת תורה צרופה בעליל ועצה ותושיה. בעודם ממתינים להכנס רבי אפס, אמר אחד מראשי הקהל לחביריו, תמיד ידעתי שרבנו הוא איש אמת, אבל הוא היה יכול ללמוד מדברי יעקב לרחל, 'אחיו אני ברמאות', ומדוע הרב קרא את היוצר, כאשר היה יכול לקרוא 'עלינו לשבח' או כל דבר אחר השגור על לשונו היטב, שהרי אותו ערל כלל לא יודע לקרוא בכתב עברי ולהבחין בין יוצרות לתפילה אחרת. השיב לו השני, כעת תראה עד כמה רבנו דבוק במידת האמת, שבודאי שבחכמתו ידע שניתן כך לעשות, אך מחמת דבקותו באמת הוא לא יכל לשנות ממנה כמלא נימה.

כשבאו לפניו והוא שמע את מה שהיה, אמר רבי אפס לר' אביש, כעת שאֵלו פני הדברים, העצה היא שהעגלון יפנה לשר ויבקש להפטר מתפקיד רב העיירה, בתואנה שהתפקיד קשה לו מדי, וה' יהיה בעזרכם שתצליחו.

העגלון שזה לו פעם הראשונה שהוא נכנס אל הקודש פנימה, לרבי אפס, ביקש ממנו ברכה לביתו ולפרנסתו, ולאחר שקיבל ברכה מיוחדת, הוסיף ושאל את רבי אפס 'שאלה עגלונית', האם נכונה השמועה שיש לרבי רוח הקודש. לשאלת רבי אפס, מדוע תחשדני בדבר זה, השיב העגלון, שכך אומרים בעיירה, שהרי על פי דבריו

ניתן לקבל כל שבוע את העלון **בפקס** או **באימייל** (ללא תשלום).המעוניינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל: ichudbchidud@gmail.com

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם, כתובת וטלפון,
עד יום א' כ"א אדר בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - (08)
[מחו"ל: בקידומת 8 - 972 +] (24 שעות) או למייל ichudbchidud@gmail.com
תשובות לציור פורים' ניתן לשלוח, עד יום ה' כ"ה אדר בשעה 23:00 בלבד

הפרסים לשבוע זה:
עשרה זוכים, כל אחד בספר **"רבי משה מרדכי"**, ראשי פרקים וציוני דרך בתולדות הגאון רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל
עוד **עשרה** זוכים, כל אחד בספר **"מאחורי הפרגוד"**. מסוד חכמים מרבותינו מרן הגראי"ל והגר"ח שליט"א
עוד **עשרה** זוכים, כל אחד בספר **"פניני רבנו האבי עזרי"**.

להערות, הארות ותגובות וכל עניני העלון, ותרומות והנצחות, יש לפנות למערכת בפקס ובמייל הנ"ל

המיפרסם לא נכתב הלכה למעשה, ואין לסיוק מסקנות הלכתיות או הנהגתיות מדברים.

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים - מודיעין עילית - ארץ ישראל, אין לצלם או שכפל או לאכסן בכל מאגר מידע, אפילו לא לשימוש פרטי, ללא אישור בכתב מהנ"ל, ו"שארית ישראל לא יעשו עוולה".

אם מעשה אוף פורים?

לעורר את בני המשפחה ללימוד המגילה עם התרגומים.

הגיע אלינו ר' אביש להתגורר במקומינו ולבסוף נתמנה להיות רב העיירה.

יקירי, השיבו רבי אפס, לפי מה ששמעתי כעת, אתה יודע לקרוא היטב וברור והינך לומד בכל שבוע את הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום. הנה בעוד זמן מה קרבים ובאים ימי הפורים, ועצתי היא שתלמד את המגילה עם התרגומים ותהנה מהם הנאה מרובה, ובמיוחד שלאחרונה יצא תרגום עם פירוש ללשון הקודש, והמדרשים המופלאים הכתובים שם, יעשו לך חודש אדר אחר ובפורים יהיו לך פנים חדשות, ומה גם שתוכל לדלות מתוך דברי התרגומים פנינים רבים ולספרם לכל מי שיסע איתך, כך שיתווספו לך גם זכויות של 'בלכתך בדרך', ואשריך וטוב לך.

זאת ועוד, הוסיף רבי אפס ואמר, לאחר שתלמד את כל המגילה עם התרגומים, תוכל גם לראות ולהבין את מקור דברי שאמרתי לר' אביש בדבר ההנהגה הראויה לו. ומה שסופו היה שעלה לגדולה, גם דבר זה ניתן למצוא במגילה ותרגומיה, אלא שלא אמרתי זאת לר' אביש בתורת התחייבות והבטחה, אלא בתורת ברכה שכפי הנהגת ה' בעולמו שהיא מדה כנגד מידה, על כן, אדם הדואג לאחרים ובמיוחד ליתומים, בודאי שה' ישיב לו כגמולו הטוב ורק ירויח מכך רווח רב.

כשיצאו מבית רבי אפס, נפרדו דרכם, כאשר ר' אביש חזר לעיירה עם העגלון, ואילו ראשי הקהל שבו לבית השר הממונה מטעם המלכות, ואמרו לו שהרב ממאן להתמנות לתפקידו מסיבות השמורות עמו, ועל כן הם מבקשים למנות את ר' אביש כרב הקהילה.

השר לא הסכים עם המינוי לפני שיחזור ויבדוק את ר' אביש, ועל כן הוא נקרא שוב אל בית השר, וכעת הפנה אליו השר שאלה, שעל פי תשובתה יוכרע גורלו הסופי אם יוכל לשמש כרב הקהילה או לאו. השר שאלו, מדוע בימינו שנשתנו העתים ואף כל הנהגות העולם ויושביו, הרבנים לא יכולים להתגמש מעט ולשנות מעט מהתורה או לחתוך ממנה כמה מצוות להקל בהם (חס וחלילה). ר' אביש השיב לשר, שכפי שאני רואה אותך שמתעניין בתורה ובמצוות, בודאי אתה גם מתעניין במצב התושבים וביניהם העניים, וכידוע אחד שקונה נעליים לבנו, עוברים כמה שנים והנעלים נהיים קטנים ולוחצים לילד, ועל כן מה עושים במצב כזה.

מה הבעיה, השיב השר, קונים נעלים חדשות. אמת ויציב אמר ר' אביש, זו אפשרות אחת למי שיש לו אפשרות כלכלית. אבל מה עושה עני שאין לו כסף, הוסיף הרב והקשה. השר הרהר כמה דקות ולא היה לו רעיון, ועל כן החזיר את השאלה לר' אביש ואמר לו, ובאמת מה עושים. לשאלה זו המתין ר' אביש והשיב לשר, שישנם שלוש אפשרויות נוספות, האחת היא לקחת סכין ולעשות 'פה' לנעל, בו יציצו קצות האצבעות, והאפשרות השניה היא, להוריד את הגרבים, כך יהיה עוד קצת מקום בנעל, כאשר עצה זו טובה רק לפרק זמן קצר, עד ששוב יכאב, והאפשרות השלישית היא, להמשיך לסבול עד שלא תהיה ברירה אחרת או לקנות נעלים חדשות או לעשות לנעלים הישנות 'פה'. כעת אני שואל, מדוע לא שמענו מעולם על רעיון חמישי, והוא לחתוך את קצות האצבעות? אלא התשובה הברורה היא, שלעולם אדם לא יחתוך את אצבעותיו, בשר מבשרו, גם אם תהיה לו מחמת כן איזו שהיא נעימות של נעלים לרגלו, וכל אחד יעדיף לילך כל ימיו יחף על פני קיצוץ באצבעותיו. וכן הדבר גם בתורתינו הקדושה, שלעולם יהודי לא יסכים לקצץ בתורה הקדושה, גם אם מחמת כן יהיה נדמה לו שירויח איזו נעימות או כל דבר אחר, כי כל רווח שיש בזה הוא רק הפסד, וכל ימיו הוא יתחרט על כך.

השר הגיו קיבל את דברי ר' אביש ובעקבות כך נשתכנע שהוא חכם ונבון וראוי להיות רבה של הקהילה, ועל כן נתן לו את האישור הרשמי לשמש כרב הקהילה, ור' אביש וראשי הקהל שבו לביתם שמחים שה' הצליח את דרכם למען כל תושבי העיירה.

הבחירה המוצלחת של ר' אביש כרבה של העיירה, התבררה כטובה ונכונה ביותר. המרא דאתרא השכיל לטפל בכל עניני היהדות של העיירה, ואף לדאוג לכל ענייה וחולה וחלואה. במיוחד שבמחלך מגוריו בעיירה בשנים האחרונות ועוד יותר בתפקידיו בשנתיים האחרונות שקדמו לפטירת הרב, בהם הרבה מעניני הרבנות כבר היו על שכמו, והכיר וידע את כל יהודי העיירה, כל אחד עם מצבו וקשיו, ועל כן הוא הצליח להכנס מהרה לתוך התפקיד לשביעות רצון רוב התושבים ככולם.

למרות שתמיד היה ר' אביש עסוק עד למעלה ראש בעמל התורה ובירור ההלכה, כעת עם רבנותו התווסף לו הרבה דברים שלקחו לו מזמנו היקר, ועל כן היה צריך עוד יותר למעט בשינה כדי שיוכל להשלים את סדר לימודיו שקבע לעצמו. ר' אביש אמר פעם לאחד ממקורביו, שהתאונן לפניו על גורלו המר שהוא צריך בכל בוקר להשכים לקום למלאכתו, שאצלו הכלל הוא, שאם נראה החושך הרי שאור לו ואילו אם נראה האור אזי חושך לו. והוסיף וביאר, שאם הוא מספיק להשכים בבוקר כשעדיין חושך, הרי אור לו, שהוא יוכל עוד להספיק ללמוד מעט קודם התפילה, אבל אם אור לו, שכשהוא קם בבוקר כבר נראים קצות קרני השמש, הרי חושך לו, שהרי עוד כמחצית השעה כבר השמש תנוץ והוא מהמר מיד לרוץ לתפילה, ולצערו הוא החל את היום בלא קביעות לימודו שקודם התפילה.

כשהגיע ימי הפורים חשב ר' אביש לעשות גם כרבי זעמל המנוח קודמו, סעודת פורים גדולה לכל בני הקהילה, בה יעורר באוירת שמחה על הדברים הטעונים התעוררות ושיפור, ובזכות זה יוכל להשפיע על כל בני הקהילה לטובה ולברכה.

כל בני העיירה שמחו על הדברים שהמסורת של סעודת פורים בבית המרא דאתרא תמשך, ובהגיע יום הפורים, כולם סעדו את סעודתם בביתם מיד לאחר זמן מנחה גדולה, מדין 'משפחה ומשפחה', ולאחר מכן, בזמן מנחה קטנה, התקבצו כולם לבית המרא דאתרא, מדין 'עיר ועיר', כשמשלוחי המנות בידיהם, אותם עיטרו בגלויונות עם שבחי מורם ורבם ובני משפחתו, כשהם מודים לו על העבר ומבקשים על העתיד.

במהלך הסעודה בה היו מסובים רבים מבני העיירה, הגיע כל אחד והניח את המשלוח מנות שהביא לפני הרב, כשר' טורדוס ראש הקהל מקריא את המגילה המצורפת לאוזני כל ישראל המסובים שם, ולאחר מכן היו לוקחים את המנות שנשלחו ומניחים אותם במרכז השולחן שכל המסובים יוכלו לקיים בהם מצות היום של סעודה והשולח יקיים בהם עיקר תקנת משלוח מנות שהוא לסעודת פורים.

כשנכנס חונא הנפח, כשהוא נושא על גבו מטען כבד, חשבו הכל שהוא התחפש לסבל, אך כשהגיש את השק בפני הרב, התפלאו כולם מה ראה על כך ומה הגיע בתוך השק. חונא הסביר את מעשיו ואמר, שרבות חשב בליבו מה הוא יכול להביא לרב למשלוח מנות, גם דבר שיעמוד לימים רבים ואף שהוא יכול לעמוד בהוצאה, שהרי כולם יודעים שה' זיכה אותו במשפחה הגדולה ביותר בעיירה, ומצד שני פרנסתו אינה מצויה לו, ועל כן הגיע למסקנא שהוא חפץ להיות ה'נציב מלח' של הרב, ובזה הביא לפניו שק מלח זה שהוא כשר לפסח, שהרב ובני ביתו יוכלו להשתמש בו מיום הפורים הזה ועד יום הפורים הבא עלינו לטובה.

אחד מאלו שישבו ראשונה במלכות, וראה את כל הכבוד והיקר שנותנים לרב, לבו נצבט בקרבו. היה זה קאפיל בעל האכסניה, שבכל פעם שראה עד כמה מכבדים את הרב ומעריכים אותו, כאב לו הדבר מחדש מדוע חתנו שהינו החברותא של הרב, לא התמנה לתפקיד רם וחשוב זה. למרות שידע שחתנו כלל לא רצה את הכיבוד והכבוד, ואף אינו יכול להורות הלכה לישראל מחמת היותו ירא הוראה עד מאוד, בכל זאת הדבר הציק לו ועל כן יצרו שהתגבר עליו ניסה לחפש אחר הזדמנות שבו יוכיח לעין כל שחתנו יותר מוצלח מהמרא דאתרא.

כשנכנס פייביש העגלון להביא את המשלוח מנות שהכינו בביתו לכבוד הרב ובני משפחתו, מפאת משקלה הכבד שהכילה חבית יין מיוחדת מיינות טוקאיי שבהונגריה, הידועים לשבחן בכל הארצות, הוא נכנס עם הסוס עד לתוכני בית הרב בכדי להקל על משאו. באותה עת שהיה פייביש עסוק בפריקת המשא מעל הסוס, מבעד לחלון הכניס הסוס את ראשו לתוך בית הרב, ונראה היה כאילו הוא מבקש להצטרף לסעודת פורים. באותה שעה שהציבור צחק על המחזה, פנה קאפיל אל הרב במטרה להקניטו, ואמר, ילמדנו רבינו, האם סוס חייב בסעודת פורים או לאו.

הרב שהבין מיד שיתכן ומרומזת הקנטה בשאלה, התייחס אליה כשאלה פורימית, ומיד השיב לקאפיל כדת היום, שתלוי איזה סוס מדובר, אם זה חלק מגשר של נהר שמכושף לסוס, כמעשה של זעירי בסנהדרין ס"ז ב', הרי בודאי שפטור מסעודת פורים, אבל אם זה אדם שכישפוהו לסוס, כפי שהיה במעשה אגג מלך עמלק, שבעצם המציאות שלו שהוא אדם אלא שהכישוף שינה את מראהו החיצוני לסוס, בודאי שהוא חייב בסעודה, ועל כן העצה היא, שישקו אותו מיין הרקח או מעסיס רימונים, ואם הוא סוס מאורותו של אויל מרודך שאחשורוש היה השומר שלו, הרי שחייב בסעודה כבני מוקפין, שאף הוא היה באותו הנס, אבל אם באמת הוא אדם שכושף, אזי המשקין שיבואו עליו יבטלו את הכישוף, ומימילא הוא חוזר להיות בן מקומו, אם פרוז אם מוקף, וישמח בשמחת הפורים ובהצלתו מכישופו.

כשמוע קאפיל את תשובת הרב, חשכו עיניו. הוא היה בטוח שסוף סוף יוכל להביא את הרב לידי מצב מביש, ובסופו של דבר הרב יצא מזה כשידו על העליונה, על כן מיהר לשוב ולשאול את הרב, אבל הלכה למעשה מה הדין, יש לי סוס, האם הוא מחוייב בסעודת פורים. הרב ניסה להרגיע מעט את רוחו הסוערה של קאפיל, ועל כן השיב לו בשאלה, האם הוא מקפיד להאכיל את סוסו בסעודת 'מלוה דמלכה' בכל מוצאי שבתת? מלוה דמלכה מדוע שיאכל, הקשה קאפיל, אולי הרב יאמר לי גם שהוא צריך לאכול שלוש סעודות בשבת.

אכן דבר זה היה ברור לי, אמר הרב, שכיהודי ירא ושלם אתה דואג להאכיל את סוסך שלוש סעודות בשבת, אלא שחשבתי שאולי סעודת מלוה דמלכה אינך נותן לו לאכול, ועל כן שאלתי על סעודה זו, שהיא מעשים בכל יום ומצויה יותר מסעודת פורים ובודאי שיש לך כבר משנה סדורה בזה. זאת ועוד, שלאחרונה התפרסם הסוס שהיה נוהג לאכול מלוה דמלכה כל שבוע, ועוד אותו סוס אַכָּלָה אצל האדמו"ר רבי ישעיה שטיינר זצ"ל מהעיירה קרסטירער, ומעשה שהיה כך היה.

כששמעו המסובים שהרב הולך לספר על סוס שאכל מלוה דמלכה אצל אדמו"ר, נשתרר קול דממה דקה, ואפילו השיכורים לרביע שליש ומחצה, האזינו במלא אוזניהם לסיפורו של הרב, שסיפר אודות הצדיק מקרסטירער שבירך את אחד מהמיוחדים שבחסידיו, ר' שלמה ענגיל, בעשירות מופלגת, ותוך זמן קצר הצליח בכל נכסיו והתעשר עד מאוד, והרבה צדקה וחסד בממונו הרב.

הנהגה אחת קבועה היתה לו לר' שלמה, שבכל מוצאי שבת היה רוכב מביתו שפלך טוקאיי ועד לביתו של הרבי בקרסטירער, מרחק של כשעתיים רכיבה לכל צד, והיה משתתף בסעודת המלוה מלכה שערך הרבי, כאשר לצורך כך רכש סוס משובח ששימשו אך ורק למטרה נסיעה לבית רבו. וכשהיה ר' שלמה יוצא מבית הרבי לאחר סעודת דוד משיחא, היה נותן לסוסו משיירי הסעודה ומפסולה, ממה שהשליכו לבהמות, ומיד היה הסוס מתחזק ודוהר מהרה לביתו.

הנהגתו זו של ר' שלמה התפרסמה בשנה שעברה, מיד לאחר פטירתו של הרבי מקרסטירער, עקב דין תורה מעניין שהיה לר' שלמה עם שכנו. מיד לאחר פטירתו של הרבי ירד ר' שלמה מנכסיו ואיבד את כל כספו, ואת אותו סוס מיוחד, בן אחר בן עד לסוס של אחשורוש שעליו הרכיב המן את מרדכי ברחובות העיר שושן, מכר לשכנו הקרוב אליו, אך ראה זה פלא, כשקנאו השכן וביקש לרכב עליו, הסוס לא הסכים כלל לזזז למקום אחר, אלא רק לדרך המובילה מטוקאיי לקרסטירער, וככל שהכו אותו הסוס וניסו לאלפו וללמדו דרכים אחרות, לא הסכים בשום פנים ואופן לשנות מדרכיו והרגליו, ולא היתה כל ברירה לקונה, אלא לטעון טענת מקח טעות, וטענתו נתקבלה בבית הדין, שהוא מום גדול המבטל את המקח.

רבנו, עדיין ניסה קאפיל את כוחו לקנטר את הרב, וכי נשמע כדבר הזה בישראל שסוס יהיה חייב בשלש סעודות בשבת. ר' געצל הלמדן הוסיף ושאל, ומה יאמר הרב לדעת רב חידקא. רוב היושבים במקום לא ידעו מה אמר רב חידקא, על כן הסביר הרב את שאלתו, שלדעת רב חידקא כל יהודי מחוייב לאכול ארבע סעודות בשבת, ועל כן שואל ר' געצל, האם לדעת רב חידקא סוס יהיה מחוייב בארבע סעודות בשבת. והוסיף הרב ואמר, ששאלתו של ר' געצל היא שאלה מצויינת, וכבר קדמו בתפארת יעקב על התפארת ישראל בשבת פרק ט"ז משנה ב', שכבר תמה כן.

הציבור כולו התפלא עד מאוד לדברי הרב, שמצא מי שתמה האם סוס חייב בסעודה רביעית בשבת, וכי מצא מי שיאמר שהבעלים מחוייב להאכיל את סוסו את ג' הסעודות של שבת? וכי תעלה על דעתך שהסוס יבוא לבית הכנסת לאכול סעודה שלישית עם הציבור? הקשה אחד מהמסובים.

אין הכי נמי, השיב הרב במתק לשונו, מסעודת הציבור אין חיוב להאכיל את הסוס, רק מהטשולנט הפרטי של כל אחד ואחד, כפי שכתב הכתב סופר (שו"ת אור"ח ל"ב) בשם אביו מרן החתם סופר. אבל הלכה פסוקה היא שבעלי הסוסים צריכים להאכילם בשלוש סעודות של שבת.

המקורות הרבים שהביא הרב בדבר חיוב זה, גרם שרבים מהיושבים בסעודה התחילו להשתכנע שלא מדובר ב'פורים תורה' אלא בחיוב אמיתי, שלא שמעו עליו ועל כמותו מעולם, ועל כן פנו לרב ושאלוהו, ילמדנו רבנו, יש כזו הלכה או לאו?

לפני שאשיב לכם על שאלתכם זו, אמר הרב, יש לי שאלה נוספת לשאול אתכם, והיא, האם יש אחד מהמסובים כאן שעדיין לא נתן 'מעות מגילה'? כולנו כבר נתנו מתנות לאביונים די והותר השיבו כולם פה אחד. אין כוונתי על מעות האביונים שעיניהם נשואות למקרא מגילה, השיבם הרב, אלא על מעות מגילה! ואני חוזר ושואל, האם יש מי שהוא שעדיין לא נתן מעות אלו.

מעות מגילה? שאלו כולם יחדיו, מעולם לא שמענו על מעות כאלו. וכי ראשי הקהל לא שילמו מספיק מעות כשקנו את המגילה מידי הסופר, או שיש דין כל שנה מחדש לשלם לסופר על המגילה על כך שהיא עדיין עומדת בכשרותה? או שכל מי שיש לו מגילה פרטית צריך לשלם איזה מס על זכות זו?

אדרבה, השיבם הרב, לדעת ה'פרי מגדים' (א"א תרצ"ד סק"ב, וע"ע מ"ב שם סק"ד ובערוה"ש) יתכן וכל החיוב של מעות מגילה הוא רק לאלו שאין להם מגילה, אבל אלו שיש להם מגילה פרטית, יתכן ויפטרו מלשלם מעות אלו.

כשראה הרב שהציבור כלל לא יודע מה זה מעות מגילה, הסביר להם את הדבר, שכידוע אלו השליחי ציבור הקוראים בתורה בכל שבת ומועד, לא מקבלים שכר בעוה"ז על קריאתם זו, למרות שעליהם להכין את הקריאה כל פעם מחדש לכל הפחות ארבעה פעמים, וזאת מטעם שלא ניתן לשלם להם, כי הוא שכר שבת ויום טוב, ואף אם ישלמו להם, מלבד האיסור, הרי שלא יראו ברכה בכסף זה, על כן תקנו הקדמונים שבהגיע יום הפורים בו הידים פתוחות לתת ולשלם, שכל אחד יתן מכספו לבעל קורא שכר קריאת המגילה, ובה יכלול את שכרו על כל השנה, ועל כן דנו הפוסקים האם מי שיש לו מגילה ואינו מוכרח לצאת בקריאת הבעל קורא, האם מחמת זאת הוא נפטר ממעות מגילה, או שהיות והם באים כשכר על כל השנה כולה, ובה הוא נהנה מהקריאה, על כן הוא מחוייב גם בתשלום זה.

ויתכן, הוסיף הרב ואמר, שמכאן הגיע המנהג שבפורים מטיבים עם כל אלו שמטיבים עמנו במשך כל השנה כולה, ששולחים מנות ומתנות לאין נכון לו, ואף דמים למי שזכה בהם, למען הרבות אהבה ואחוה שלום ורעות.

פייביש העגלון שהתעכב הרבה בחצרו של הרב עם סוסו, נכנס שוב לבית הרב, וסיפר בפני כולם היאך קיים את עצתו של רבי אפס, ולמד את המגילה עם תרגומיה ואכן היה לו חודש אדר אחר ופורים שונה לחלוטין, כשדברי האגדה המושכין את הלב משכוהו לבית המדרש, ובימים אלו היה ממש נחמד לנסוע עמו, כשלכל אחד מנוסעיו סיפר דבר מה מהמגילה עם התרגומים, והוסיף ואמר, שאף הצליח להגיע למקורו של רבי אפס בדבריו למרא דאתרא בעיתו ובזמנו לפני כעשור ויותר.

על כן, אמר פייביש, אני מבקש מהרב שיברך אותי בברכה מיוחדת לכבוד פורים, שהכל יהיה לי תקוע, ושום דבר לא יסתובב ויזוז, בקיצור בשפה עגלונית, שיהיה לי 'פנצ'ר' גדול. ר' אביש לא הבין לבקשתו, האם כוונתו בלשון 'ונהפוך הוא' או שהוא חושב לחזור לתפקידו הקודם שהיה בידו שעה אחת, להיות רב העיירה על פי מיני השר הממונה מטעם המלכות. לא רבינו, השיב פייביש, אני מתכוון ברצינות שהרב יברך אותי שהכל יהיה תקוע ולא יזוז ושיהיה פנצ'ר גדול לאורך ימים ושנים.

כשראה פייביש שהרב לא מברך אותו בלא שיבאר לו את כוונתו, נאלץ לגלות ברבים את מצבו, ועל כן אמר, שהרב תמיד מעודד אותנו העניים והאביונים שגלגל חוזר וסובב בעולם, וכיום אנו עניים, ואולי בשלב כל שהוא הגלגל יסתובב ונעלה לגדולה. והנה לאחרונה אינה ה' לידי שקיבלתי כמה נסיעות קבועות שמהם יש לי פרנסה ברווח, ואף מבחינה רוחנית אני שש ושמח בעמלי, על כן אני מבקש שהרב יתפלל עבורי ויברך אותי שיהיה פנצ'ר גדול באותו גלגל חוזר של העולם, ומצבי ישאר תמיד אך טוב לב משתה תמיד, ויהיה לי די פרנסתי אף לקיים שיטת רבי חידקא להאכיל את סוסי ארבע סעודות בשבת ומועדים.

לאחר שהרב בירך את פייביש שה' יעזור לו שאך טוב וחסד יהיה לו כל ימיו, חזר הרב לדברים בהם עסקו קודם לכן, וביאר לרבים את דברי הפוסקים בדבר החיוב להאכיל את הסוס שלוש סעודות בשבת, שהוא לכאורה משנה מפורשת במסכת שבת (ט"ז ב'), שכאשר יש חלילה שריפה בביתו של אדם, מותר לו להציל מזון שלש סעודות, "הראוי לאדם לאדם, הראוי לבהמה לבהמה", והקשה התפארת ישראל שם ("ג), מהיכן הביא התנא שיש להאכיל בהמה בשבת ג' סעודות, ויישב, שהיות ואסור לאדם לאכול קודם שיאכיל לבהמתו, על כן, אם ברצונו לאכול שלוש סעודות בשבת, עליו להאכיל גם את בהמתו שלש סעודות, וכן פסק בתוספת שבת (אור"ח סי' של"ד, עי' במור וקציעה, וכן הביא בביאור הלכה שם), ואם כן יוצא שאנו האוכלים שלוש סעודות בשבת, עלינו לדאוג גם לבהמותינו לשלוש סעודות בשבת.

כשראה קאפיל את גדלותו של הרב ובקיאותו הרבה בכל חלקי שולחן ערוך וספרי הפוסקים, נעמד והכריז קבל עם ועדה, שלמרות שעד היום היה לבבו פונה מעם מיניויו של הרב כמרא דאתרא, אבל כיום 'קיימו מה שקיבלו כבר', והוא חוזר ומקבלו כרב המקום ומאחל לו רוב הצלחה ומבקש ממנו מחילה על מה שהיה. ר' אביש השיבו שהכל מותר לו הכל שרוי לו הכל מחול לו, אין כאן לא חרון, לא קפידה ואף לא כעס, אבל יש כאן אהבה ואחוה שלום ורעות.

מנין בתרגומים על המגילה, מצא פייביש את מקור דברי רבי אפס?

הסיפור לא נכתב הלכה למעשה, ואין להסיק מסקנות הלכתיות אל הנהגתיות מסיפור הדברים.

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים - מודיעין עילית - ארץ ישראל, אין לצלם או שכפל או לאכסן בכל מאגר מידע, אפילו לא לשימוש פרטי, ללא אישור בכתב מהנ"ל, ו"שארית ישראל לא יעשו עולה".